

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Naisvankien kehittämisenäkökulmia ryhmätoimintaan

Jääskeläinen, Niina

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Naisvankien kehittämisenäkökulmia ryhmätoimintaan

Niina Jääskeläinen
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Niina Jääskeläinen

Naisvankien kehittämisenäkökulmia ryhmätoimintaan

Vuosi 2017 Sivumäärä 58

Opinnäytetyössä on tarkasteltu Ehjä perhe - toiminnan Hämeenlinnan naisvangeille järjestämää teemaryhmää, jonka tarkoitus oli tukea osallistujien naiseutta ja vanhemmuutta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Ehjä perhe - toiminnalle tietoa ryhmän onnistumisesta ja kehityskohteista selvittämällä ryhmään osallistuneiden naisvankien kokemuksia. Tavoitteena oli tutkia mitä mieltä ryhmään osallistuneet naiset olivat käsitellyistä aiheista, ohjaajien työskentelystä sekä ryhmästä kokonaisuutena. Lisäksi tavoitteena oli selvittää millaisia ideoita ryhmään osallistuneilla vangeilla oli ryhmän kehittämiseksi. Tiedon hyödyntämisen tavoitteena on kehittää naisvangeille järjestettävää ryhmätoimintaa. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä perehdyttiin naisvankien tilanteeseen sekä Rikosseuraamuslaitoksen linjauksiin lapsi- ja perhetyöstä. Teoriaosuudessa tarkasteltiin lisäksi vankeuden aikaista toimintaa, ryhmätoiminnan nais erityisyyttä, perhetyötä ja työelämän kehittämistä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineiston keruumenetelminä käytettiin kyselylomaketta sekä teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Työelämän kehittämiseksi ryhmätoiminnasta tehtiin SWOT - nelikenttäanalyysi. Kerätty aineisto osoitti, että ryhmä koettiin hyödyllisenä. Kriittistä palautetta naiset antoivat ryhmän kestolle sekä sisällölle. Kehitysideoina naiset nostivat esille ryhmäkertojen lisäämisen ja yksittäisen ryhmäkerran ajallisen pidentämisen. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ryhmän vahvuuksia oli sen nais erityisyys ja sisältö. Heikkouksiksi on tuloksista tunnistettavissa ryhmäkertojen määrä ja kertojen ajallinen kesto.

Asiasanat: Vangit, naiset, ryhmätoiminta, kehittäminen, SWOT

Niina Jääskeläinen

Female Prisoners' Development Perspectives to Group Activity

Year	2017	Pages	58
------	------	-------	----

Ehjä perhe Child and Family Work organized themed group for female inmates. The aim of this Bachelor's thesis was to examine female inmates' experiences of the content and conduct of the group. In addition, the aim was to provide information for Ehjä perhe Child and Family Work about the success and development ideas of group. This study also examined inmates' ideas about improving the group sessions. The theoretical section discusses female prisoners, child and family work, imprisonment rehabilitation and development of working life.

The study was based on qualitative methods and the material was collected using a theme interview method. Interview data were analysed with thematic analysis. SWOT -analysis were used to develop working life. Five inmates were interviewed for this study. The results show that all inmates experienced the group as useful. Ideas about improving the group sessions dealt with amount and duration of group sessions. This thesis provides information about the success and development ideas concerning the group to Ehjä perhe Child and Family Work.

Keywords: female prisoners, group therapy, development, SWOT

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Toimintaympäristö.....	7
2.1	Kriminaalihuollon tukisäätiö ja Ehjä Perhe -toiminta	8
2.2	Hämeenlinnan vankila ja Toimintakeskus Monikko.....	9
2.3	Teemaryhmät naisvangeille	9
2.3.1	Toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet	10
2.3.2	Toimintaan liittyvä vankilayhteistyö ja osallistujien valinta	11
2.3.3	Toiminnan teemalliset ryhmäkerrat	11
2.3.4	Toiminnan arviointi osallistujien palautteen perusteella	13
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat	13
3.1	Naisvangit Suomessa ja ulkomailla.....	13
3.2	Rikosseuraamuslaitoksen linjaukset lapsi- ja perhetyöstä.....	15
4	Teoreettinen viitekehys.....	17
4.1	Perhetyö	17
4.2	Vankeudenaikainen kuntouttava toiminta	19
4.3	Naiserityisyys ryhmätoiminnassa	20
4.4	Kehittämisen näkökulmia ryhmätoimintaan	22
5	Opinnäytetyön toteutus.....	24
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	24
5.2	Tutkimusmenetelmä.....	25
5.3	Kohderyhmä.....	25
5.4	Aineiston keruu	26
5.5	Aineiston analyysi	28
5.5.1	Teemoittelu	30
5.5.2	SWOT - nelikenttäanalyysi.....	31
5.6	Eettisyys ja luotettavuus.....	33
6	Tulokset.....	35
6.1	Naisvankien kokemuksia teemaryhmästä	35
6.2	Naisvankien kehittämissuositukset toteutukseen, ajoitukseen ja teemoihin..	41
6.3	Ryhmätoiminnan SWOT-nelikenttäanalyysin tulokset	42
7	Johtopäätökset	44
7.1	Ryhmätoiminta naisvankien hyvinvoinnin ja sosiaalisten taitojen tukena	44
7.2	Päätelmiä SWOT-nelikenttäanalyysistä	48
8	Pohdinta	52
8.1	Opinnäytetyön prosessi	53
8.2	Ammatillinen pohdinta	54
8.3	Eettisyys ja luotettavuus.....	55

8.4 Kehitysideat ja jatkotutkimus	57
Lähteet	59
Kuviot	62
Liitteet	63

1 Johdanto

Kriminaalihuollon tukisäätiö on valtakunnallinen asiantuntija ja palveluntuottaja, jonka tarkoitus on edistää rangaistuksestaan vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä sekä elämähallintaa (Kriminaalihuollon tukisäätiö C). Tukisäätiön lapsi- ja perhetyön palvelun, Ehjä perhe - toiminnan lähtökohta on edistää tuomitun henkilön vanhemmuutta sekä vähentää vanhemman tuomiosta lapselle aiheutuvia haittoja. Ehjä perhe - toiminta järjesti Hämeenlinnan naisvangeille teemaryhmän, jonka tarkoitus oli tukea osallistujien naiseutta ja vanhemmuutta. (Kriminaalihuollon tukisäätiö B).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Kriminaalihuollon tukisäätiölle ja Ehjä perhe - toiminnalle tietoa ryhmän onnistumisesta ja kehityskohteita selvittämällä ryhmään osallistuneiden naisvankien kokemuksia. Tavoitteena oli tutkia mitä mieltä ryhmään osallistuneet naiset olivat käsitellyistä aiheista, ohjaajien työskentelystä sekä ryhmästä kokonaisuutena. Mahdollisia tulevia ryhmiä varten tavoitteena oli selvittää millaisia ideoita ryhmään osallistuneilla vangeilla oli ryhmän kehittämiseksi. Tiedon hyödyntämisen tavoitteena on kehittää naisvangeille järjestettävää ryhmätoimintaa. Opinnäytetyön teoriaosuudessa perehdyttiin naisvankien tilanteeseen sekä Rikosseuraamuslaitoksen linjauksiin lapsi- ja perhetyöstä. Teoriaosuudessa tarkasteltiin lisäksi vankeuden aikaista toimintaa, ryhmätoiminnan nais erityisyyttä, perhetyötä sekä työelämän kehittämistä.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineiston keruumenetelminä käytettiin kyselylomaketta sekä teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Työelämän kehittämiseksi ryhmätoimintaa tarkasteltiin kehittämistoiminnan näkökulmasta SWOT - nelikenttäanalyysillä. Kerätty aineisto osoitti, että ryhmä koettiin hyödyllisenä. Kriittistä palautetta naiset antoivat ryhmän kestolle sekä sisällölle. Kehitysideoina naiset nostivat esille ryhmäkertojen lisäämisen ja yksittäisen ryhmäkerran ajallisen pidentämisen. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ryhmän vahvuuksia oli sen nais erityisyys ja sisältö, joka tarjosi naisille paitsi vaihtelua, oli myös Rikosseuraamuslaitoksen linjauksien mukaista. Toteutetun ryhmän heikkouksiksi on tuloksista tunnistettavissa ryhmäkertojen määrä ja kertojen ajallinen kesto.

2 Toimintaympäristö

Teemaryhmän naisvangeille järjesti Ehjä perhe - toiminta, joka on yksi vuonna 2001 perustetun Kriminaalihuollon tukisäätiön asiantuntijapalveluista (Kriminaalihuollon tukisäätiö A; Kriminaalihuollon tukisäätiö D).

Ryhmään osallistuneet naiset olivat ehdotonta vankeusrangaistusta suorittavia Hämeenlinnan suljetun vankilan vankeja. Tilat ryhmän järjestämiseen tarjosi Toimintakeskus Monikko, joka sijaitsi Hämeenlinnan vankilan välittömässä läheisyydessä.

2.1 Kriminaalihuollon tukisäätiö ja Ehjä Perhe -toiminta

Kriminaalihuollon tukisäätiö on valtakunnallinen asiantuntija ja palveluntuottaja, jonka tarkoitus on edistää rangaistuksesta vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä sekä elämähallintaa (Kriminaalihuollon tukisäätiö C). Tukisäätiö on perustettu vuonna 2001 jatkamaan Kriminaalihuolto yhdistyksen toimintaa kolmannella sektorilla. (Kriminaalihuollon tukisäätiö D). Säätiön tavoitteena on rikostaustaisten asiakkaiden tarpeita paremmin vastaava ja kuntoutuspainotteisempi jälkihuoltojärjestelmä. (Kriminaalihuollon tukisäätiö C). Tukisäätiön toiminta on yleishyödyllistä ja jakautuu järjestö-, palvelu- ja avustustoimintaan (Kriminaalihuollon tukisäätiö E).

Kriminaalihuollon tukisäätiön arvoja ovat ihmisarvon kunnioittaminen ja usko muutokseen sekä se, että tukisäätiön toiminnan on oltava asiakaslähtöistä ja yhteisvastuuseen perustuvaa. Lisäksi säätiö linjaa, että toiminnan on perustuttava tietoon, koulutukseen sekä kokemukseen ja toiminnan tulee edistää niin yhteiskunnan kuin yksilön turvallisuutta sekä hyvinvointia. Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnan tavoitteita ovat kohderyhmän ja heidän läheistensä selviytymisen edistäminen, kuntoutuspainotteisen kriminaalipolitiikan edistäminen, nykytilanetta kuntoutumispainotteisempi ja asiakkaan tarpeita paremmin vastaava jälkihuoltojärjestelmä sekä uusintarikollisuuden ja siitä aiheutuvien haittojen vähentäminen (Kriminaalihuollon tukisäätiö G).

Ehjä perhe -toiminta on yksi Kriminaalihuollon tukisäätiön asiantuntijapalveluista. Ehjä perhe -toiminta on saanut alkunsa hankkeena, jonka jälkeen se vakiintui vuonna 2011 osaksi Kriminaalihuollon tukisäätiön vakituista toimintaa (Kriminaalihuollon tukisäätiö A). Ehjä perhe -toiminnan tarkoitus on edistää rangaistukseen tuomitun vanhemmuutta sekä vähentää vanhempien rangaistuksesta lapsille aiheutuvia haittoja. Ehjä perhe -toiminnalla tuetaan rangaistukseen tuomittuja ja heidän läheisiään esimerkiksi kehittämällä vertaisryhmätoimintaa lapsille, nuorille ja vanhemmille. Ehjä perhe -toiminnassa tehdään myös kriisiperhetyötä sekä järjestetään perhe ja parisuhdeleirejä rangaistukseen tuomituille ja heidän läheisilleen. Tämän lisäksi Ehjä perhe -toiminta koordinoi Rikosseuraamusasiakkaan läheistyöverkostoa, tiedottaa ja tekee vaikuttamistyötä sekä järjestää yhteistyössä viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa koulutusta ammattilaisille. (Kriminaalihuollon tukisäätiö B).

2.2 Hämeenlinnan vankila ja Toimintakeskus Monikko

Ryhmään osallistuneet naisvangit olivat Hämeenlinnan suljetun vankilasta vankeja. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluvassa Hämeenlinnan vankilassa on suljettu osasto mies- ja naisvangeille sekä äiti-lapsi-osasto. Hämeenlinnan vankilassa on 172 vankipaikkaa ja suurin osa Suomen naisvangeista on sijoitettu Hämeenlinnan vankilaan. Vankilan perheosastolle naistutkintavanki voi sijoittua pienen, käytännössä alle 2 -vuotiaan lapsen kanssa. Pääosin vankilaan sijoitetut miesvangit ovat kotoisin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelta. (Rikosseuraamuslaitos E).

Hämeenlinnan vankilassa järjestetään työtoimintaa, koulutusta sekä kuntoutusta yksilötasolla, ryhmissä sekä ohjelmatyönä. Vangit voivat tuomionsa aikana suorittaa muun muassa peruskoulu- ja lukio-opintoja. Lisäksi vangeilla on mahdollisuus suorittaa oppisopimuksella perustutkinto tai ammatti- ja perustutkintoihin kuuluvia osatutkintoja. Tarjolla on myös valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta. Ohjelmatyön lisäksi kuntoutuksessa toteutetaan terveysneuvonta- kursseja ja liikuntaryhmiä. (Rikosseuraamuslaitos E).

Ryhmä kokoontui Vikto ry:n ja Hämeenlinnan vankilan perustaman Toimintakeskus Monikon tiloissa, joka sijaitsee Hämeenlinnan vankilan läheisyydessä (Vikto ry B). Vikto ry on järjestö, jonka tavoite on rikostaustaisten henkilöiden tukeminen yhteiskuntaan integroitumisessa. Järjestön ensisijaisena kohderyhmänä on rikostaustaiset, mutta välillisesti myös asiakkaidensa läheiset. (Vikto ry A). Toimintakeskus Monikon toiminta lakkautettiin loppuvuonna 2016, mutta sitä ennen toimintakeskuksessa järjestettiin monipuolista ryhmä- ja yksilötoimintaa sekä kehitettiin uusia toimintamuotoja yhteistyökumppaneiden kanssa. (Vikto ry B). Toimintakeskus Monikon tilat olivat Hämeenlinnan vankilan välittömässä läheisyydessä sijaitsevassa rivitalossa ja teemaryhmällä oli jokaisella ryhmäkerralla käytössään yksi rivitalon huoneistoista.

2.3 Teemaryhmät naisvangeille

Opinnäytetyössä tarkastelun kohteena on Ehjä perhe - toiminnan järjestämä ryhmä Hämeenlinnan vankilan naisvangeille. Ryhmään osallistui kuusi Hämeenlinnan vankilan naisvankia ja ryhmä kokoontui vankilan läheisyydessä sijainneessa Toimintakeskus Monikossa.

Seuraavissa alaluvuissa on avattu toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet sekä toimintaan liittynyt vankilayhteistyö ja miten osallistujat valittiin. Sen lisäksi on kuvailtu jokaisen ryhmäkerran sisältö, jotta lukijan on mahdollista luoda mahdollisimman tarkka kuva toteutuneesta toiminnasta.

2.3.1 Toiminnan lähtökohdat ja tavoitteet

Suoritin syventävän harjoitteluni Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe - toiminnassa ja tarjouduin harjoitteluni ohella tekemään Ehjä perhe -toiminnalle opinnäytetyöni. Aiheeksi valikoitui tutkimus Hämeenlinnan naisvangeille pidettävästä teemaryhmästä työelämän edustajan toiveesta. Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyö on aiemmin pitänyt Riihimäen vankilassa vanhemmuusteemaisen isäryhmän miesvangeille (Koponen & Lehtola 2013) ja naisvangeille pidetty teemaryhmä oli ensimmäinen laatuaan. Naisvankeihin keskittyvä opinnäytetyö oli ajankohtainen, sillä Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe -toiminta ja Kriminaaliasiamies järjestivät yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa maaliskuussa 2016 ajankohtaistapahtuman Naisvangit Suomessa - katsaus naisvankien tilanteeseen. (Kriminaalihuollon tukisäätiö F).

Opinnäytetyössä tarkastelun kohteena on Ehjä perhe - toiminnan järjestämä ryhmä Hämeenlinnan vankilan naisvangeille. Teemaryhmän alkuperäinen tarkoitus oli kokoontua kahdeksan kertaa. Aikataulullisista syistä johtuen ryhmäkertojen määräksi aiemmasta suunnitelmasta poiketen tuli viisi ja yhden ryhmäkerran pituus oli kolme tuntia. Yksittäisen kerran kesto määritettiin vankilan taholta. Viimeinen ryhmäkerta jouduttiin kuitenkin perumaan osallistujien vähäisen määrän vuoksi ja suunnitelluista viidestä kerrasta toteutui ainoastaan neljä. Ryhmä kokoontui Toimintakeskus Monikon tiloissa kerran viikossa neljän viikon ajan huhtikuun lopusta alkaen. Osallistujien määrä vaihteli ryhmäkertojen välillä niin, että ensimmäisellä kerralla paikalla oli kolme naista ja loppuilla kerroilla viisi naista. Naisvankien, ohjaajien ja opinnäytetyöntekijän lisäksi samassa huoneistossa oli joka kerta paikalla myös Hämeenlinnan vankilan rikosseuraamusesimies.

Ryhmän työskentely koostui keskusteluista ja toiminnallisista menetelmistä. Opinnäytetyöprosessin alkaessa ryhmän tarkka sisältö ei ollut tiedossa ja lopullinen sisältö tarkentui lähempänä ryhmän alkamisajankohtaa. Ryhmän tavoitteena oli naisvankien voimaantuminen mutta muuta suoranaista teoreettista lähtökohtaa tai aiemmin toteutettua, hyväksi todettua käytäntöä ei ryhmän taustalla ollut. Molemmat ryhmän ohjaajista olivat sosiaalialan ammattilaisia, joilla on takanaan pitkä työhistoria. Ohjaajat käyttivät hyväksi työkokemustaan ryhmän suunnittelemisessa ja toteuttamisessa, toisella ohjaajista oli lisäksi aiempaa kokemusta vastaavanlaisen ryhmän pitämisestä Vanajan naisvangeille (Lindström & Kumlander 2014, 153). Jokaisella ryhmäkerralla oli oma teemansa, jonka käsittelyyn keskityttiin koko kerta. Mikäli ryhmäkerran jälkeen pidettiin ryhmähaastattelu, esitettiin haastattelussa kysymyksiä päivän teemasta.

2.3.2 Toimintaan liittyvä vankilayhteistyö ja osallistujien valinta

Ryhmään osallistuneet naisvangit tulivat Hämeenlinnan vankilasta, jonne suurin osa Suomen naisvangeista on sijoitettu. Hämeenlinnan vankila vastasi ryhmän turvallisuus- ja valvonta puolesta, sillä jokaisella kerralla paikalla huoneistoissa oli vankilan rikosseuraamusesimies. Ryhmä oli ensisijaisesti suunnattua naisvangeille, joilla on lapsia. Enroosin tutkimuksessa (2008, 4) on saatu selville, että naisvangeille äiteyden vastuu ei käsitä ainoastaan biologisia lapsia tai yhtä sukupolvea. Tutkimuksessa naisvangit kertovat kantavansa vastuuta myös aikuisista lapsistaan, sisarusten lapsista sekä lapsen lapsistaan. (Enroos 2008, 4). Tämä oli huomioitu teemaryhmän osallistujien valinnassa, sillä ryhmään osallistumisen edellytyksenä ei ollut biologinen äitiys vaan ryhmään saivat osallistua myös naiset, joiden puolisoilla on lapsia ja joiden elämään lapset olennaisesti kuuluvat. Ennen ryhmän alkua ohjaajilla ei ollut taustatietoa ryhmään osallistuneista naisista.

2.3.3 Toiminnan teemalliset ryhmäkerrat

Jokaisen toteutuneesta neljästä ryhmäkerrasta aloitti kahvittelu, johon Kriminaalihuollon tukisäätiön ohjaajat toivat tarjolle herkkuja. Ohjaajien tarjolle tuomat herkut olivat selkeästi vangeille mieluinen lisä. Ryhmän työskentelyä rytmitti joka kerralla tupakkatauot, joita pidettiin useampi ryhmän työskentelyn aikana.

Ensimmäisen kerran tarkoituksena oli tutustuminen, jolloin ohjaajat sekä naisvangit kertoivat itsestään. Myös opinnäytetyöntekijä kertoi itsestään ryhmän alkaessa mutta ohjaajien pyynnöstä opinnäytetyöstä kerrottiin vasta ryhmän loppupuolella. Ensimmäisellä kerralla naisvangit yhdessä ohjaajien kanssa kirjoittivat paperille ylös ryhmän pelisäännöt. Ensimmäisellä kerralla päästiin suunnitellusti aloittamaan myös työskentelyä, sillä naisvankeja pyydettiin askartelemaan Oma perhe - kartta. Samalla ohjaajien oli mahdollisuus tutustua naisiin ja keskustella vankien perhesuhteista. Ensimmäinen kerta päättyi naisten hemmotteluun, sillä ohjaajat olivat tuoneet mukanaan välineitä kynsien laittamiseen. Samalla kun naiset laittoivat kynsiään, oli opinnäytetyöntekijän vuoro kertoa opinnäytetyöstä. Kaikki ensimmäisellä kerralla paikalla olleet kolme naisvankia suostuivat mukaan opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöhön osallistuneilta naisvangeilta pyydettiin allekirjoitettu suostumus osallistumisestaan sekä pyydettiin täyttämään taustatietolomake, jolla kartoitettiin naisvankien taustatietoja. Työelämän edustajan toiveesta ensimmäisen kerran lopuksi ei suoritettu ryhmähaastattelua. Tämä tuli opinnäytetyöntekijälle yllätyksenä, sillä näin ei ollut sovittu aiemmin.

Toisella ryhmäkerralla paikalla oli viisi vanki. Toinen ryhmäkerta alkoi jälleen tutustumisella, sillä uusia osallistujia paikalla oli kolme. Tutustuminen tapahtui kahvittelun aikana, jonka jälkeen aloitettiin työskentely ryhmässä. Toisella kerralla aiheena oli naiseus ja aiheeseen

perehdyttiin naiseutta käsittelevän pelin kautta. Pelissä esitettyjen kysymysten aihepiireihin lukeutuivat faktatiedot esimerkiksi seksuaalisuudesta sekä yksilölliset tunteet. Jokaiselle naiselle esitettiin vuorotellen kysymyksiä aihepiireistä. Pelin jälkeen naisilla oli jälleen mahdollisuus laittaa kynsiään ja tehdä kasvonaamioita. Mikäli naiset halusivat, tarjoutuivat ohjaajat lakkaamaan naisten kynsiä, tekemään kasvonaamioita ja hieromaan hartioita. Tässä vaiheessa opinnäytetyöntekijällä oli mahdollisuus kertoa opinnäytetyöstään ja kaikki kolme uutta osallistujaa täyttivät suostumuslomakkeen sekä taustatietolomakkeen. Ryhmän loppuun oli varattu aikaa ryhmähaastattelu varten ja ryhmän ohjaajat poistuivat huoneistossa toiseen tilaan haastattelun ajaksi. Ryhmähaastattelu oli kestoltaan lyhyt, alle kymmenen minuuttia ja haastattelu myös hetkellisesti keskeytyi rikosseuraamusmiehen saapuessa samaan tilaan. Ryhmähaastattelussa oli paikalla viisi naisvankia. Toisella kerralla mukana olleista vangeista yksi ei osallistunut tämän kerran jälkeen enää ryhmän toimintaan. Hän ehti osallistua ainoastaan yhteisen ryhmäkertaan ja -haastatteluun, sillä hän tuli ryhmään mukaan vasta toisella kerralla.

Kolmannen ryhmäkerran teemana oli vanhemmuus. Alun perin kolmannen ryhmäkerran teemana oli tarkoitus olla parisuhde, mutta ohjaajat päättivät vaihtaa teemojen paikkaa. Siitä, että teemat vaihtoivat paikkaa, sai opinnäytetyöntekijä tiedon matkalla Hämeenlinnaan. Paikalla ryhmässä oli viisi naisvankia, joista yksi oli ollut paikalla vain ensimmäisellä kerralla eikä ollut osallistunut ensimmäiseen ryhmähaastatteluun. Ryhmäkerta alkoi kahvittelemalla, jonka lomassa oli mahdollista vaihtaa kuulumisia sekä käydä kevyttä keskustelua. Vanhemmuus -teeman käsittely ja työskentely aloitettiin katsomalla piirroselokuva Emiliasta, jonka isä syyllistyy rikokseen ja joutuu vankilaan. Elokuvan jälkeen keskusteltiin elokuvasta ja vanhemmuudesta ryhmässä. Ryhmän loppupuolella naisille annettiin mahdollisuus askarrella kortteja läheisilleen. Naisvangit askartelivat kortteja toisilleen, lapsilleen, vanhemmilleen sekä muille läheisille. Halutessaan naiset saivat antaa omat korttinsa ryhmän ohjaajille, jotka lupasivat postittaa kortit läheisille. Vanhemmuutta koskeva ryhmähaastattelu pidettiin naisille askartelun lomassa ja kaikki paikalla olleet viisi naisvankia osallistuivat haastatteluun.

Neljännellä ryhmäkerralla paikalla oli viisi naisvankia. Yksi vangeista joutui poistumaan kesken, joten ryhmäkerta vietiin loppuun neljän osallistujan voimin. Ryhmäkerta alkoi kahvittelemalla, jonka jälkeen siirryttiin ryhmäkerran parisuhde -teemaan. Teemaa käsiteltiin ohjaajan johdolla ja keskustelun avaamiseksi käytettiin parisuhteen palikoita. Ryhmäkerran lopuksi naisilla oli jälleen mahdollisuus laittaa kynsiään. Ryhmähaastattelussa käsiteltiin parisuhde -teemaa ja haastateltavana oli neljä naista. Ryhmäkerran lopuksi yksi naisista kävi halaamassa molempia ohjaajia sekä opinnäytetyöntekijää.

Viides eli viimeinen ryhmäkerta peruuntui hallinnollisista syistä. Jo aiemmilla kerroilla oli epäily, että viimeinen ryhmäkerta voisi peruuntua vankilanjohtajan vaihdoksen seurauksena ja tiedon peruuntumisesta ohjaajat saivat päivää ennen suunniteltua ryhmäkertaa. Vain kaksi

naisista olisi päässyt osallistumaan ryhmäkertaan, joten vankila päättyi perumaan ryhmäkerran. Viimeiselle kerralle suunniteltua keskustelua voimavaroista ei näin ollen ehditty ryhmän aikana käymään läpi eikä työskentelylle saatu lopetusta. Viimeisen kerralla oli tarkoitus haastatella vankeja voimavaroista ja toisaalta naisilla olisi samalla ollut mahdollisuus kertoa kokemuksensa ryhmästä kokonaisuutena. Ryhmäkerran peruuntumisesta johtuen tällaista kokoaavaa haastattelua ei suoritettu.

2.3.4 Toiminnan arviointi osallistujien palautteen perusteella

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Kriminaalihuollon tukisäätiölle ja Ehjä perhe - toiminnalle tietoa ryhmän onnistumisesta ja kehityskohteista kuvaamalla ryhmään osallistuneiden naisvankien kokemuksia. Opinnäytetyössä selvitettiin teemahaastattelurungon mukaisesti naisten kokemuksia ryhmästä, sen sisällöstä sekä ajattelun ja asenteiden muutoksesta. Lisäksi naisia pyydettiin haastatteluissa tuomaan esille omat kehitysideansa ryhmästä.

Opinnäytetyöhön sisällytetyssä kehittämisen näkökulmassa oli tarkoitus tuottaa työelämälle tietoa siitä, miten ryhmätoimintaa voisi kehittää ja mitä tästä opinnäytetyöstä saatujen tuloksien perusteella olisi otettava jatkossa huomioon ryhmätoiminnan suunnittelussa. Kehittämiseen saatiin näkökulmia suoraan naisvankien palautteista. Johtopäätöksissä on naisten palautteiden perusteella tarkasteltu Ehjä perhe - toiminnan kehittämisen lisäksi nais erityysoiminnan järjestämisen merkitystä yleisemmin rikosseuraamusalalla.

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Koska naisvangit muodostava erityisen kohderyhmän, on yhteiskunnallisissa lähtökohdissa syvennyt tarkastelemaan naisvankien tilannetta, erityisyyttä ja erityistarpeita rikosseuraamusalalla. Jotta opinnäytetyössä on riittävästi syvennyt naisvanki - tematiikkaan, on yhteiskunnallisissa lähtökohdissa tarkasteltu vertailuna naisvankien tilannetta kansainvälisesti.

Koska opinnäytetyön kohderyhmä koostuu tuomiotaan suljetussa laitoksessa suorittavista äideistä, on syytä tarkastella mitä tarkoittaa lapsi- ja perhetyö rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksen Lapsi - ja perhetyön linjauksissa on määritelty Rikosseuraamuslaitoksen rooli tuomitun perhesuhteiden ylläpidossa ja tukemissa. Yhteiskunnallisissa lähtökohdissa on lisäksi tarkasteltu YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta, joka osaltaan säätelee alalla tehtävää lapsi- ja perhetyötä.

3.1 Naisvangit Suomessa ja ulkomailla

Suomen vangeista noin 7 % on naisia (Naiset näkyviksi 2008, 3). Vuonna 2014 Suomen keskivankiluku oli 3097, joista naisvankeja oli päivittäin keskimäärin 239 (Rikosseuraamuslaitos

2015). Vankeustuomioon rangaistujen naisten yleisin rikostyyppi on väkivaltarikos, johon naisvangeista syyllistyneitä on vajaa puolet. Ensikertalaisia naisvangeista on hieman yli puolet. (Naiset näkyviksi 2008, 3).

Joukamaan ja työryhmän raportissa (2010, 3) todetaan, että mielenterveydenhäiriöt vangeilla ovat yleisiä ja päihderiippuvuus on yli kymmenkertaista verrattuna tavalliseen väestöön. Naisvangit ovat tutkimusten mukaan usein moniongelmaisempia kuin miesvangit. Naisvangit kärsivät miesvankeja useammin erilaisista terveys-, päihde- ja mielenterveysongelmista. (Jokinen & Ollus, 2012). Vastaavanlaisia tuloksia on saatu myös Kanadassa, jossa naisvankien keskuudessa on todettu esiintyvän kohtalaista tai vakavaa masennusta kolminkertaisesti verrattuna miesvankeihin (Correctional Service Canada 2013). Kuten miehillä, myös naisvangeilla sairastavuus on muuta yleistä väestöä huomattavasti korkeampi. (Naiset näkyviksi 2008, 3). Moni naisvangeista on joutunut kokemaan kumppaniltaan fyysistä väkivaltaa, ollut väkivallan uhri lapsuudessa tai kokenut seksuaalista väkivaltaa. (Jokinen & Ollus, 2012). Erilaisten terveys-, päihde- ja mielenterveysongelmien sekä väkivallan kokemusten lisäksi naisvangeista vain kolmannes on työkykyisiä ja melkein puolet täysin työkyvyttömiä (Joukamaa 2010, 3). Myös kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että valtaväestöön verrattuna naisvangit ovat useammin työttömiä, köyhiä, vailta koulutusta ja ammattitaitoa sekä kodittomia tai epävakaisissa olosuhteissa asuvia. (Virokangas & Väyrynen 2013, 208). Yli puolet Kanadan naisrikollisista ei ole suorittanut lukiotason koulutusta ja jopa 22 % on lopettanut koulunkäynnin jo 13-14 vuotiaana (Government of Canada B).

Kanadalaisissa selvityksissä on saatu vastaavia tuloksia kuin Suomessa. Esimerkiksi naisten osuus tuomiotaan suorittavista vangeista on Kanadassa noin 5 %. Vuoden 2014 huhtikuussa 1098 naista suoritti tuomiotaan rikoksesta, heistä 57 % vangittuina. 56 % kanadalaisista naisvangeista suorittaa tuomiota väkivaltarikoksesta ja noin neljännes vakavasta huumausainerikoksesta. osoitti, että HIV, Hepatiitti C sekä muut sukupuolilyhteyden välityksellä leviävien tautien määrä oli korkeampi tuomiota suorittavien naisten keskuudessa verrattuna muuhun Kanadan väestöön. (Government of Canada A). Vuonna 2010 tehdyssä tutkimuksessa saatiin selville, että jopa 86 % tuomiotaan suorittavista naisista oli kärsinyt fyysisestä pahoinpitelystä jossain vaiheessa elämäänsä. Naiset olivat kokeneet pahoinpitelyä paitsi aikuisena myös noin 50 % tapauksissa myös lapsena tai nuorena. Tämän lisäksi jopa 68 % naisista olivat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Kolmannes tutkimuksiin osallistuneista naisista oli äitejä. (Government of Canada B).

Erityisesti moninkertaiset rikoksenuusijat ovat aikuisväestön köyhin ja syrjäytynein väestönosa. Moninkertaisten rikoksenuusijoiden, joita tämänkin opinnäytetyön kohderyhmästä löytyi, ongelmat saattavat olla peräisin jo lapsuudesta. Aiempi tutkimustieto osoittaa, että useiden vankien lapsuuden perheissä ilmeni pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia, alkoholiin liittyviä

ongelmia, perheenjäsenten välisiä ristiriitoja, vakavia sairauksia tai työttömyyttä. (Karsikas 2005, 18). Kun vankien kanssa työskennellään vanhemmuuden taitojen kehittämiseksi, tulee muistaa, että vanhemmalla on takanaan oma lapsuus ja nuoruus, elämäkokemukset sekä tehdyt valinnat (MLL). Vaikka lapsuuden kokemukset eivät täysin määrää henkilön nykyistä vanhemmuutta, lapsuuden kotikasvatus vaikuttaa eniten vanhemman kasvatuseriaatteiden muodostamiseen. Vanhemmuuteen kasvaminen alkaa jo lapsuudessa ja joskus perittyä mallia vanhemmuudesta voi olla hankala muuttaa, sillä usein se on ainoa malli, jonka vanhempi on sisäistänyt. Menneisyyden vaikutusta omaan kasvatustapaansa voi kuitenkin halutessaan muuttaa tiedostamalla omien lapsuuden kokemusten vaikutuksen. Vaikean lapsuuden kokeneella äidillä tai isällä on mahdollisuus katkaista sukupolvien välinen ketju kasvattamalla omat lapsensa eri tavalla. (Kankkonen & Suutarla, 5).

Rikosseuraamuslaitoksen teettämässä raportissa on saatu selville, että naisvangit ovat paitsi miesvankeja yleisemmin parisuhteessa, on naisvangeilla myös yleisimmin omia lapsia (Joukamaa 2010, 26). Naisvangeista noin kahdella kolmasosalla on vähintään yksi lapsi (Virokangas & Väyrynen 2013, 204; Naiset näkyviksi 2008, 3; Joukamaa 2010, 26). Huolestuttavaa on, että naisista lähes kolmannes on kokenut läheissuhteissaan väkivaltaa ja arviolta 61 prosenttia parisuhteessa tällä hetkellä olevista naisista ei saa kumppaniltaan tukea rikoksettomassa elämäntavassa. (Naiset näkyviksi 2008, 3).

Oman lisänsä naisvankien vanhemmuuteen tuo ehdoton vankeusrangaistus, joka ei tarkoita pelkästään vapauden menetystä vaan se tuo myös mukanaan erossaolon läheisistä, tärkeistä paikoista ja vangeille merkityksellisistä asioista. Ryhmään osallistuneiden naisten vanhemmuutta vankeus rajoittaa suuresti. Naisten onkin todettu ikävöivän erityisesti lapsiaan vankeusaikana. On myös mahdollista, että päihdekeskeisen elämäntavan varjoon jääneet lapset vieraantuvat äideistään eivätkä naisvangit välttämättä tiedä lastensa elämästä paljoakaan. Vaikka äiteyden katsotaan sijoittuvan kaikkein kauimmas rikollisuudesta myös koko aikuisikänsä rikos- ja päihdekierteessä eläneellä naisella on voinut säilyä rakastava ja läheinen suhde lapseensa. Suhde omaan lapseen voi jopa muodostua läheisemmäksi, sillä äidin vankeusaikana lapsella voi olla harvinainen mahdollisuus tavata hyväkuntoinen, päihteetön äiti. (Virokangas & Väyrynen, 203-204).

3.2 Rikosseuraamuslaitoksen linjaukset lapsi- ja perhetyöstä

Suomessa ei ole saatavilla tilastoja tai tutkimustietoa siitä, kuinka paljon vangeilla on lapsia (THL 2016). Eräs arvio kuitenkin on, että Suomessa jopa 8 000 -10 000 lapsen elämää varjostaa vankeus (Kriminaalihuollon tukisäätiö B). Vertailuna voidaan todeta, että Ruotsissa on vastaavan luvun arvioitu olevan noin 10 000 (THL 2016). Arvioita tulkitessa on hyvä huomioda, että niissä on otettu huomioon ainoastaan lapset, joiden elämää varjostaa vankeustuo-

mio. Edustettuina eivät siis ole kaikki ne lapset, joiden elämään vaikuttaa jokin muu rikosseuraamus. Lapsien kärsimyksiä voidaan vähentää ja vankeuden perheelle aiheuttavia vaikeuksia voidaan lievittää. Myös vankeustuomiota suorittavan vanhemman vanhemmuutta voidaan tukea. (Kriminaalihuollon tukisäätiö B).

Monissa tutkimuksissa on huomattu, että äidin vankilaan joutumisesta voi aiheuta enemmän muutoksia perheen elämään kuin miehen sinne joutuessa. Äidin vankilaan joutuminen kohdistaa lapsen elämään useammin muutoksia, vaikka lapset useammin kokevatkin isän vankeuden. Äidin joutuessa vankilaan lapset todennäköisemmin joutuvat vaihtamaan asuinpaikkaa ja kohtaavat vanhemman vankeuden aiheuttamia ongelmia, sillä äiti on yleensä lasten pääasiallinen hoitaja. Äidin vankeustuomio ei välttämättä tarkoita ainoastaan äidistä eroon joutumista vaan he voivat joutua eroon myös muusta perheestään. Lapsi voi joutua muuttamaan vieraalle paikakunnalle hoitojärjestelyiden vuoksi ja sisarukset saattavat joutua eroon toisistaan. Osa sisaruksista saattaa jäädä isälleen tai mennä muiden sukulaisten hoidettavaksi, osa taas saatetaan sijoittaa lastensuojelulaitoksiin tai sijaisperheisiin. Tällöin lapsi saattaa menettää säännöllisen yhteydenpidon äitinsä, sukulaistensa ja ystäviensä kanssa. Muutos aiempaan kasvuympäristöön sekä muut suuret muutokset lapsen elämässä voivat aiheuttaa stressioireita. (Enroos 2008, 36-37).

Rikosseuraamuslaitoksen rooli tuomitun perhesuhteiden ylläpidossa ja tukemisessa on merkittävä (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 6). Rikosseuraamuslaitoksen perhetyö jaotellaan kolmeen tasoon, jotka ovat yhteydenpito vangin ja perheen välillä, perhesuhteiden hoito sekä kuntoutus ja vaikuttamistyö. Vankiloissa tehtävällä perhetyöllä voidaan paitsi vähentää vankeudesta koituvia haittoja myös edistää vapautuvien vankien sijoittumista yhteiskuntaan (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 10). Vankeuslaissa linjataan, että vankilan järjestämisen tai hyväksymisen toiminnan tarkoitus on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan (Vankeuslaki 767/2005). Vanhemmuuden ja perheen on todettu tukevan motivaatiota rikoksettomaan ja päihitteettömään elämään sekä edistävän integroitumista yhteiskuntaan (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013). Paitsi vankeusrangaistusta myös yhdyskuntaseuraamusta suorittavien perhesuhteiden on todettu olevan merkityksellisiä pyrittäessä rikoksettomaan elämään (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 6). Tuomitun perhe voi olla myös voimavara, sillä perheen tukemista ja osallistamista voidaan käyttää hyväksi rikollisuuden ehkäisemisessä. Perhe voi toimia yhtenä desistanssina eli rikollisuudesta irrottautumista tukevista tekijöistä. (Withers 2003, 10).

Rikosseuraamuslaitoksessa tehtävää lapsi- ja perhetyötä säätelee 20.11.1989 YK:n yleiskoukoksessa hyväksytty Lapsen oikeuksien sopimus. Suomessa yleissopimus lapsen oikeuksista astui voimaan 1991. Yleissopimuksessa määritellään, että lapsella on oikeus molempien vanhempiansa tukeen sekä kasvatukseen ja valtion sekä kuntien on tuettava lapsen vanhempia tehtävässään. Sopimuksessa todetaan, että vanhemmilla, laillisilla huoltajilla tai holhoojilla

on ensisijaisesti vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Suomen sopimusvaltiona tulee antaa vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatustehtäväänsä. Sopimuksessa olevan 18 artiklan mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten on tuettava vanhemmuutta, mikäli se on lapsen edun mukaista. Virkamiehen on arvioitava onko rangaistun vanhemmuus tukemisen arvoista ja huomioitava tässä arvioinnissa lapsen etu. Tuomiotaan vankilassa suorittavan vanhemman vastuuta lapsen kasvatustyössä tulee edistää. Rikosseuraamuslaitoksen on mahdollista tukea vanhemmuutta muun muassa keskusteluilla ja ryhmätyöskentelyllä, perheleireillä, verkostotapaamisilla sekä palveluohjauksella. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 5:20-22).

4 Teoreettinen viitekehys

Teoreettisessa viitekehyksessä on tarkasteltu perhetyötä sekä yleisesti, että miten perhetyötä tehdään rikosseuraamusalalla. Tämän lisäksi on tarkasteltu vankeudenaikaista toimintaa sekä miten nais erityisyys näyttäytyy järjestettävässä ryhmätoiminnassa. Viimeisenä on avattu ryhmätoiminnan kehittämiseen liittyviä näkökulmia.

Koska ryhmän sisällöstä oli tietoa vähän suunnitelmavaiheessa, opinnäytetyön teoreettinen viitekehys tarkentui ryhmän aikana sekä aineistoa analysoidessa. Aineiston täydentäminen analyysin aikana mahdollisti sen, että teoreettiseen viitekehykseen pystyttiin nostamaan teemoja, jotka nousivat esiin analyysivaiheessa. Keskeisiä teoreettisia käsitteitä opinnäytetyössä ovat naiset, vangit, ryhmätoiminta, kehittäminen ja SWOT.

4.1 Perhetyö

Käsitteenä perhetyö on monisäikeinen ja monimerkityksellinen. Perhetyötä tehdään erilaisissa toimintaympäristöissä ja perhetyön ammattilaisina voivat toimia eri ammattiryhmien edustajat ja ammattinimikkeet. Perhetyötä voidaan kuvata paitsi toimintaympäristönsä mukaan, myös esimerkiksi kuntien sosiaalitoimien perhetyöksi tai Kriminaalihuollon tukisäätiössä tuotamana kolmannen sektorin järjestön palveluksi. Toinen mahdollisuus on jaotella perhetyö eri osiin sen mukaan, mihin elämäntilanteeseen palvelut kuuluvat: kouluihin, neuvoloihin, päihdepalveluihin ja lastensuojelutyöhön. Perhetyötä voidaan kuvata lisäksi sen mukaan, millaiset lähtökohdat sille on asetettu. Perhetyö voi olla lapsiperheiden neuvontaa ja ohjausta, kotipalvelua tai puuttumista lasten turvallisuutta vaarantaviin vanhempien elämäntapoihin tai lapsen kehityksessä ilmeneviin haittoihin. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 27).

Perhetyö voidaan nähdä työn osana, perhekeskeisenä tarkastelutapana, osana perustyöhön kuuluvia työmuotoja ja työmuotona, joka keskittyy perheen kanssa työskentelyyn asetettujen tavoitteiden ja suunnitelmien kautta. Kriminaalihuollon tukisäätiössä tehtävällä perhetyöllä on omat itsenäiset tehtävänsä, työmuotonsa ja työntekijänsä. Tällainen perhetyö työmuotona

keskittyy perheen kanssa työskentelyyn, jolle on asetettu tavoitteita ja suunnitelmia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29-31). Kriminaalihuollon tukisäätiön perhetyölle on määritelty oma itsenäinen tehtävänsä, tarkoitus on edistää rangaistukseen tuomitun vanhemmuutta sekä vähentää vanhempien rangaistuksesta lapsille ja läheisille aiheutuvia haittoja (Kriminaalihuollon tukisäätiö B). Perhetyöhön on nimetty oma tiiminsä, jota johtaa perhetyön päällikkö. Lisäksi tiimissä työskentelee vastaava ohjaaja ja ohjaaja. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29-31).

Peruslähtökohdina perhetyölle on perheiden elämästä lähtevät tarpeet. Nämä lähtökohdat voivat liittyä lasten kehitys- ja kasvatuskysymyksiin, vanhemmuuden tukemiseen, elinolojen järjestämiseen sekä perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin lisäämiseen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27). Perhetyön tarkoitus on hyvinvointipalveluiden lisäksi vastata niiden perheiden tarpeisiin, jotka tarvitsevat erityistä tukea vaikeuksiinsa. Kaikille perheille tarkoitettujen hyvinvointipalveluiden rinnalle on kehitelty korjaavia, erityiskysymyksiin vastaavia työmuotoja. Esimerkiksi ehkäisevä perhetyö paitsi pitää yllä ja lisää ihmisten hyvinvointia myös pienentää perhetilanteiden vaikeutumisen riskejä. Mahdollisia toimintamuotoja ovat vertaisryhmätoiminta, lastenryhmät ja hankalista tilanteista selviämiseen tarjotut palvelut. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32-33). Ehjä perhe - toiminta on syntynyt erityistarpeesta, sillä tehtävä perhetyö tarjoaa tukea vanhemmuudessa rikosseuraamuksen aikana sekä lisää perheen toimintakykyä ja hyvinvointia. Yksi perhetyön muodoista on vertaisryhmätoiminta, jota järjestetään sekä lapsille, nuorille että läheisille, kuten puolisoille. (Kriminaalihuollon tukisäätiö B).

Kriisiperhetyötä voidaan tarjota selviytymisen tueksi kriisin kohdanneelle perheelle. Vakava sairaus, kuoleman tapaus, onnettomuus tai vaikkapa toisen vanhemman vankeustuomio voivat aiheuttaa tilanteen, jossa perheenjäsenten toimintakyky on lamaantunut. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32-33). Myös yksi Ehjä perhe - toiminnan työmuodoista on kriisiperhetyö (Kriminaalihuollon tukisäätiö B). Kriisityössä alkuselvittelyn jälkeen voidaan perhettä tukea perhetyön avulla sovittamaan arkensa muuttuneeseen tilanteeseen tai pääsemään takaisin normaaliin, toimintakykyiseen elämään. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32-33).

Korjaavan tai kuntouttavan perhetyön tehtävä on lapsiperheiden tukeminen ja kuntouttaminen vaikeissa elämäntilanteissa. Perheessä ilmenevät haitat ja ongelmat voivat liittyä elämäntapaan, vanhempien kykyyn huolehtia lastensa turvallisuudesta tai johonkin muuhun sellaiseen syyhyn, jonka vuoksi perheen turvallisuus ja hyvinvointi ovat pidemmän aikaa olleet uhattuna. Tällaista korjaavaa perhetyötä voivat olla perheen tukitoimien tarpeen selvittäminen, lastensuojelun tarpeen arvioiminen ja tilanteen pahenemisen pysäyttäminen. Se voi olla myös avohuollon tukitoimia, jos ne arvioidaan riittäväksi tai niin sanottua jälkihuoltoa, kuten huostaanoton purkamista. Yleensä korjaava perhetyö onkin lastensuojelullista, suunnitelmallista ja tavoitteellista perheiden tilanteen selvittelyä sekä yhdessä sovittuihin muutoksiin tukemista. (Rönkkö & Rytönen 2010, 34).

Rikosseuraamuslaitoksen perhetyö jaotellaan kolmeen tasoon, jotka ovat yhteydenpito vangin ja perheen välillä, perhesuhteiden hoito sekä kuntoutus ja vaikuttamistyö. Vankiloissa tehtävällä perhetyöllä voidaan paitsi vähentää vankeudesta koituvia haittoja myös edistää vapautuvien vankien sijoittumista yhteiskuntaan (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 10). Ehjä perhe - toiminnassa perhetyö toteutuu jokaisella tasolla. Ehjä perhe - toiminta järjestää esimerkiksi perhe- ja parisuhdeleirejä perhesuhteiden tukemiseksi ja yhteydenpidon mahdollistamiseksi. Tämän lisäksi vaikuttamistyötä Kriminaalihuollon tukisäätiössä tehdään niin perhetyön tasolla kuin yleisestikin pyrkimällä vaikuttamaan kriminaalipolitiikan suuntaan sekä kohderyhmäänsä koskevaan päätöksentekoon ja lainsäädäntöön. (Kriminaalihuollontukisäätiö F).

4.2 Vankeudenaikainen kuntouttava toiminta

Vankeuslaissa linjataan, että vangeille hyväksytyin tai järjestettävän toiminnan on tarkoitus edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Sijoittumista yhteiskuntaa tuetaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan ja päihdeettömään elämäntapaan sekä ylläpitämällä ja parantamalla paitsi ammattitaitoa ja osaamista, myös työ- ja toimintakykyä. (Vankeuslaki 767/2005). Rikosseuraamuslaitoksen vankeusaikana järjestettävä toiminta on työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksien edistämiseen tähtääviä toimintoja. Vankeuslain mukaisesti vankilassa järjestettävien toimintojen tarkoitus on edistää vankien sijoittumista yhteiskuntaan. Toiminnot vahvistavat vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan ja tukevat päihdeettömyyttä. Lisäksi toimintojen on tarkoitus ylläpitää vangin ammattitaitoa, osaamista sekä työ- ja toimintakykyä. (Rikosseuraamuslaitos B).

Uusintarikollisuuteen vaikuttaminen on ollut rikosseuraamusalan keskeinen tavoite 1990 - luvun lopulta lähtien. Uusintarikollisuuteen vaikuttamaan pyrkivällä toiminnalla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joita rikoksentekejiin kohdistetaan seuraamusjärjestelmässä ja jotka vähentävät hänen rikolliseen käyttäytymiseensä liittyvää uusimisriskiä. Tällaista toimintaa ovat kuntouttavat toimintaohjelmat, kurssit ja osaston päivätoiminnot. Ohjelmatoiminta on vakiintunut niin Suomessa kuin kansainvälisesti yhdeksi niistä menetelmistä, joilla pyritään edesauttamaan desistanssia eli rikollisuudesta irrottautumista. Suurimmassa käytössä ovat päihdeongelmallisille suunnatut päihdeohjelmat tai tiettyyn rikokseen, kuten väkivalta- tai seksuaalirikollisiin syyllistyneille tarkoitettut ohjelmat. Kuntouttavaa toimintaa, kuten ohjelmatoimintaa, voidaan järjestää ryhmämuotoisena tai yksilötyönä. (Rikosseuraamuslaitos C).

Vuonna 2002 Rikosseuraamuslaitoksella käynnistyi käsikirjaan perustuvien tavoitteellisen kuntoutuksen ja toimintaohjelmien hyväksymismenettely. Akkreditoinnille eli hyväksymismenettelylle asetettiin samalla asiantuntijatyöryhmä, jonka vastaa käytössä olevien ohjelmien hyväksymisestä. Asiantuntijaryhmän jäsenet edustavat eri tieteenaloja ja tämän lisäksi jäsenenä

on muita ansioituneita asiantuntijoita. Akkreditoitujen ohjelmien on hyväksytty ja tarkastettu kriteerien mukaisesti asiantuntijaryhmätoimesta. Akkreditoinnin tarkoitus on varmentaa, että käytössä olevien ohjelmien voidaan tieteellisen tutkimuksen perusteella odottaa vaikuttavan rikosentekijöiden uusimisriskiin pienentävästi, jos ohjelmat toteutetaan tarkoituksenmukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos C).

Rikosseuraamusalalla järjestetään myös vähemmän strukturoitua sosiaalista kuntoutusta, jonka tavoitteena on ylläpitää tai lisätä vangin arkielämän taitoja ja sosiaalisia valmiuksia. (Rikosseuraamuslaitos C). Tämän lisäksi sosiaalinen kuntoutus tukee päiheteetöntä ja rikoksetonta elämäntapaa. Kriminaalihuollon tukisäätiön naisvangeille järjestämä ryhmä tukee naisten sosiaalista kuntoutusta ja sen voidaan katsoa kehittävän vankien sosiaalisia valmiuksia ja vuorovaikutustaitoja. Lisäksi ryhmän tarkoitus on tukea vanhemman ja lapsen välistä suhdetta sekä lisätä naisvankien vanhemmuuden taitoja työskentelemällä heidän kanssaan. Kriminaalihuollon tukisäätiön merkitys toiminnan järjestämisessä on muutenkin merkittävä, sillä säätiö järjestää lisäksi perhe- ja parisuhdeleirejä tuomituille ja heidän läheisilleen (Kriminaalihuollon tukisäätiö B). Leirejä järjestetään yhdessä rikosseuraamuslaitoksen kanssa ja niiden tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ja parisuhdetta. (Rikosseuraamuslaitos D).

Vankien parisuhteen ja vanhemmuuden tukeminen on tärkeää, sillä vahingoittuneet perhe-, suku- ja ystävyysuhteet ohjaavat tukeutumaan rikollisiin verkostoihin, mikä heikentää desistanssia eli rikollisuudesta irtaantumista. Esimerkiksi suhteiden paikkaaminen perheeseen tukee rikollisuudessa irrottautumisessa (Lavikkala & Linderborg 2011, 102-103), sillä tuomitun perhe voi toimia yhtenä desistanssia eli rikollisuudesta irrottautumisesta tukevista tekijöistä. (Withers 2003, 10). Lähisuhteiden lisäksi laajemmat kytkökset kuten työnantajat, järjestöt tai uskonnolliset yhteisöt toimivat paitsi voimavaroina myös mahdollisuuksina kiinnittyä yhteisöön positiivisessa roolissa ilman, että yksilö edustaisi vain riskiä ja uhkaa. (Lavikkala & Linderborg 2011, 102-103). Vankeuden aikana on perusteltua järjestää vangeille kuntoutusta, joka tukee heidän perhe- ja lähisuhteitaan sekä ylläpitää ja vahvistaa sosiaalisia valmiuksia.

4.3 Nais erityisyys ryhmätoiminnassa

Kriminaalihuollon tukisäätiön järjestämä toiminta toteutettiin ryhmänä. Ryhmätyöskentely ei niinkään ole yksi erityinen terapiamuoto vaan enemmänkin lähestymistapa kuntoutukseen. Kuntoutuksen järjestäminen ryhmässä voi luoda osallistujille tunteen siitä, että muut osallistujat jakavat heidän kanssaan samat ongelmat eivätkä he ole ongelmineen yksin. Osallistujien ei välttämättä ole mahdollista tavoittaa samoja ulottuvuuksia perinteisellä työntekijä-asiakas työskentelyllä. Lisäksi ryhmä pystyy tuottamaan enemmän näkökulmia kuin yksittäinen ohjaaja, verrattaessa perinteiseen työntekijä-asiakas työskentelyyn. Useista osallistujista koostuva ryhmä pystyy antamaan neuvoa, ohjausta ja mahdollisia ratkaisumalleja useammasta näkö-

kulmasta kuin yksittäinen ohjaaja. (Pollock 1998, 134-135). Ryhmässä järjestetty toiminta tukee jo sinällään Rikosseuraamuslaitoksen toiminnalle asettamia tavoitteita, sillä ryhmässä osallistujien on mahdollista lisätä sosiaalisia taitojaan (Rikosseuraamuslaitos C).

Parhaimmillaan ryhmän jäsenet muodostavat tunteen yhteenkuuluvuudesta (Pollock 1998, 134-135). Tässä yhteydessä voidaan puhua vertaisuudesta, joka syntyy yhteisten kokemuksen jakamisesta. Vertaisuus voi auttaa osallistujia ymmärtämään tekemiensä valintoja suvaitsevammin. Vertaisuuden lisäksi sosiaalinen osallistuminen tuottaa hyvinvointia sekä terveyttä, sillä osallisuus luo ihmisten elämään mielekkyyttä. Osallisuuden kokemus syntyy siitä tunteesta, että osallistujan henkilökohtaisella kuulumisella ryhmään on merkitystä ja hänen ajatuksillaan on arvoa. (Ojuri 2012, 7).

Ryhmässä järjestettävän toiminnan käyttäminen sosiaalisessa kuntoutuksessa on perusteltua. Jos asiaa tarkastellaan resurssien näkökulmasta, on ryhmämuotoinen kuntoutus taloudellisempaa kuin yksilötyöskentely. Kun pohditaan ryhmätyöskentelyn käyttöä kuntoutumisen näkökulmasta, ryhmässä toteutettu sosiaalinen kuntoutus tarjoaa osallistujille palautetta ja informaatiota vertaisilta. Palautteen merkitys näyttäytyy siinä, että jokainen ryhmän osallistuja kasvaa ja oppii ryhmäprosessissa saadun palautteen avulla. Toisaalta pidemmällä kuntoutumisessaan olevat lisäävät muiden uskoa kuntoutumiseensa sekä toimivat roolimalleina. (Pollock 1998, 134-135).

Vaikka edellä on esitetty useita ryhmämuotoista kuntoutusta tukevia näkökulmia, on tiedostettava, että siihen sisältyy myös ongelmia. Ryhmään osallistumisen tavoitteena ei välttämättä ole ongelmien käsittely. Osallistujat saattavat keskustella pintapuolisista ongelmista eivätkä syvenny olennaisiin ongelmiin. Tämän lisäksi ryhmä antaa osallistujille mahdollisuuden piiloutua. Hiljaiset osallistujat eivät välttämättä käsittele ollenkaan omia ongelmiaan, toisaalta vahvat persoonat saattavat hyväksikäyttää ja kontrolloida ryhmää. Vankikulttuuriin liittyvät normit, kuten salassapito ja luottamuksellisuus, voivat olla voimakkaampia kuin ryhmä itsessään. (Pollock 1998, 134-135).

Naisvankien pienen määrän on tutkittu haittaavan ryhmämuotoisen toiminnan järjestämistä sekä nais erityiseen työhön erikoistumista Suomessa (Jokinen & Ollus 2012). Naisvangeille järjestettävä toiminta on vähäistä ja kuntoutuksen järjestämisen satunnaista, mikä osaltaan vaikeuttaa naisvankien rangaistusajan suunnitelmien toteuttamista (Naiset näkyviksi 2008, 4). Lisäksi vangeille tarjottavat toiminnot ja ohjelmat on usein suunniteltu miehille ja miesten näkökulmasta (Jokinen & Ollus 2012). Naiset näkyviksi työryhmän mietinnössä (2008, 17) on todettu, että naisvangeille suunnattua ryhmämuotoista kuntoutusta on jossain määrin kehitettyä vain Vanajan vankilassa. Muissa vankiloissa, joihin on sijoitettu naisvankeja, on käytetty alun perin miehille suunniteltua päihdekuntoutusta tai muita ohjelmia. Työryhmän mietin-

nössä on todettu, että on tärkeää järjestää naisvangeille erillistä kuntoutusta, sillä se edistää naisvankien kuntoutusprosessia ja vähentää mahdollista seksuaalista häirintää. (Naiset näkyviksi 2008, 17,98).

Koska vankeusajan toimintojen tulee palvella vankeuden tavoitetta, eli rikoksettomaan elämäntapaan sitoutumista ja yhteiskuntaan sijoittumista, on molempien sukupuolien kohdalla mietittävä mitkä ovat ne keinot, joilla tavoitteet voidaan parhaiten saavuttaa. Naisvankien sijoittamisessa samoihin toimintoihin miesvankeja kanssa liittyy erityisiä riskejä, jotka tulee ottaa vakavasta. Tällaisia riskejä ovat sukupuolinen häirintä ja naisten oman kuntoutusprosessin häiriintyminen, jotka ovat usein toisiinsa kietoutuneita. Erillisiä kuntouttavia ryhmiä mies- ja naisvangeille voidaan pitää perusteltuina, sillä esimerkiksi toistuvan väkivallan tai seksuaalirikoksen uhriksi joutunut nainen voi kokea ahdistavaksi olla samassa ryhmässä kyseisistä rikoksista tuomitun miehen kanssa. Naisvankien keskittyminen omaan kuntoutusprosessiinsa voi heikentyä mikäli miehille ja naisille järjestetään yhteisiä toimintoja. (Naiset näkyviksi 2008, 89-93).

Vuonna 2008 julkaistussa työryhmän mietinnössä naisvankien tilanteesta on pidetty tärkeänä nais erityisen kuntoutuksen kehittämistä, sillä kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu nais erityisen kuntoutuksen olevan tehokkaampi keino naisvankien uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa kuin miehille suunnattujen kuntoutusmuotojen käyttö. Nais erityisessä kuntoutuksessa voidaan paneutua niihin riskeihin, joilla on merkitystä naisten irrottautumisessa rikoskäyttäytymisestä. Naisvankien erityistarpeet liittyvät fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemusten aiheuttamaan traumatisoitumiseen, mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä ongelmiin äitiydessä. (Naiset näkyviksi 2008, 98). Kanadalaisessa tutkimuksessa on saatu selville, että naiset itse kokevat tarpeelliseksi henkilökunnan tiedon lisääntymisen naisten uhritumisesta, mielenterveysongelmista ja päihteiden käytöstä (Government of Canada B).

4.4 Kehittämisen näkökulmia ryhmätoimintaan

Opinnäytetyössä haluttiin tarkastella naisvangeille pidettyä ryhmää myös työelämän kehittämisen näkökulmasta. Rikosseuraamusalalla tehtävän työn kehittämässä korostetaan vaikuttavuutta. Vaikuttavuutta painotetaan paitsi ohjelmatoiminnan ja kuntouttavien projektien myös turvallisuuteen liittyvien kehittämistoimintojen yhteydessä. Vaikuttavuuden näkökulma on rikosseuraamusalan työssä ja työn kehittämässä olennainen. Vaikuttavuuden lisäksi arviointi voidaan kohdistaa uusien kuntouttavien käytäntöjen, kuten teemaryhmän, kehittämisprosesseihin. Opinnäytetyöhön sisällytetyssä tarkastelussa tehdään näkyväksi ryhmän järjestämisen aikaiset haasteet, oppimiskokemukset sekä onnistumiset. (Rantanen 2009, 116-118).

Koska rikosseuraamusalan yksi keskeisiä periaatteita on ammatillisuus, alan työtä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti (Rantanen 2009, 118). Ammattikorkeakouluilla on merkittävä rooli omien toimialojensa työelämän kehittämisessä. (Lindström & Kumlander 2014, 50). Rikosseuraamusalalle on koulutusjärjestelmän uudistusten kautta syntynyt uudenlaista asiantuntijuutta. Yksi alalle luodun ammattikorkeakouluopinnoton tarkoituksista on ollut alan koulutustason nostaminen. Uutta asiantuntijuutta on paitsi jatkuva oppiminen myös kehittämisen valmiudet. (Rantanen 2009, 119).

Ammattikorkeakouluissa tehdään paitsi niiden oman opetuksen ja toiminnan tutkimusta, myös työelämän kehittämiseen tähtävää tutkimus- ja kehittämistyötä. Usein, kuten tässäkin opinnytetyössä, on kehittämistoiminta työelämän tarpeista lähtevää. Opinnytetyön taustalla on tavoite, jonka on tarkoitus antaa uutta tietoa ja toisaalta luoda uusia toimintamalleja ja ratkaisuja työelämälle. (Kotila & Mutanen 2004, 43-46). Opinnytetyöt ovat tärkeä osa sosiaalialan ammattikorkeakoulutusta. Parhaimmillaan opinnytetyöt avaavat näkökulmia uusiin ja aiemmin käyttämättömiin tapoihin toimia työelämässä. (Kotila, Mutanen & Kakkonen 2008, 232). Tämäkin opinnytetyö toimii rikosseuraamusalan työelämän kehittäjänä tuottamalla käytännönläheistä tutkimusta työelämän tarpeisiin. (Lindström & Kumlander 2014, 50). Opinnytetyön aihe valikoitui juuri työelämän tarpeesta saada tutkimustietoa naisvangeille pidetystä teemaryhmästä.

Opinnytetyössä tehty käytännönläheinen tutkimus tarkasteli ryhmätoiminnan kehittämistä. Uusien kuntouttavien toimintojen kehittäminen on perusteltua, sillä alalla käytettävä kuntoutus ei voi rajautua ainoastaan strukturoituihin ohjelmiin ja kriminogeenisiin tekijöihin (Rantanen 2009, 118). Uusien kuntouttavien toimintojen, kuten ryhmätoiminnan kehittäminen, voidaan toteuttaa projektina. Kestäviin tuloksiin pyrkivälle projektille on asetettu tavoitteet, jotka kuvaavat sitä muutosta, joka pyritään saavuttamaan hyödynsaajien kannalta. Projektit ovat aikataulutettuja tehtäväkokonaisuuksia, jonka toteuttamisesta vastaa sitä varten perustettu organisaatio. Projektin suunnitelmassa tulee määritellä toteutusorganisaation ja aikataulun lisäksi toteutuksen käytössä olevat panokset. Projektin etenemistä sekä tavoitteiden saavuttamista ja niiden kestävyyttä voidaan arvioida opinnytetyössä tehdyllä tarkastelulla. Parhaimmillaan arvioinnilla saadaan sellaista tietoa, joka johtaa alkuperäisten tavoitteiden ja toimintamallin muuttamiseen. (Silfverberg 2007, 6;13).

Kehittämistoimintaa perustellessa on hyvä pysähtyä pohtimaan kehittämisen merkittävyyttä. Tämän opinnytetyön yhtenä tarkoituksena on työelämän käytäntöjen kehittäminen, jotta jatkossa järjestettävä toiminta, kuten ryhmät, vastaisivat paremmin kohderyhmänsä tarpeisiin. Merkittävyyttä voidaan tarkastella isommassa kuvassa kuin vain kohderyhmänsä kannalta, sillä kehittämistoiminnan onnistuneella lopputuloksella voi olla kysyntää laajemminkin. Kehittämistoiminnan merkittävyyteen vaikuttaa lisäksi kehittämisteeman ajankohtaisuus, kuten

vaikkapa ajankohtaiset kansalliset kehittämisohjelmat. Työelämän kehittämisen kriteerinä ei kuitenkaan tarvitse olla kehittämisen yleinen merkittävyys ja ajankohtaisuus. Yhtä tärkeänä kehittämisen tavoitteena voi olla työn mielekkyyden lisääntyminen tai paremman palvelun mahdollistaminen asiakkaille. (Toikko & Rantanen 2009, 56-58).

5 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Ensimmäisenä opinnäytetyön toteutusosiossa on kerrottu opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset. Seuraavana on avattu käytetty tutkimusmenetelmä sekä perusteltu valittujen menetelmien käyttö. Lisäksi toteutusosiossa on kuvattu miten aineisto kerättiin tarkoituksenmukaisesti valitusta kohderyhmästä. Viimeisenä on otettu kantaa opinnäytetyön luotettavuuteen ja eettisyyttä.

Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena oli pyrkiä konkreettisesti kehittämään ryhmän toimintaa jo sen toteuttamisen aikana käyttäen hyväksi naisvankien palautteita. Palautteita ei kuitenkaan käytetty teemaryhmän aikana sisällön tai toteutuksen kehittämiseksi, vaan työelämä sai tulokset käyttöönsä opinnäytetyön julkaisuvaiheessa.

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa Kriminaalihuollon tukisäätiölle ja Ehjä perhe - toiminnalle tietoa ryhmän onnistumisesta ja kehityskohteita selvittämällä ryhmään osallistuneiden naisvankien kokemuksia.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia mitä mieltä ryhmään osallistuneet naiset olivat ryhmän sisällöstä ja toteutuksesta. Mahdollisia tulevia ryhmiä varten tavoitteena oli selvittää millaisia ideoita ryhmään osallistuneilla vangeilla oli ryhmän kehittämiseksi. Naisvankien haastatteluita saadut vastaukset tuottivat opinnäytetyöntekijälle tietoa hyvin ja huonosti toimivista käytännöistä ryhmän toteutuksessa (Borg, Högnabba, Kilponen, Kopisto, Korteniemi, Paananen & Pietilä 2008, 14-15).

Opinnäytetyön tavoitteiden pohjalta muotoutui lopulta kolme tutkimuskysymystä.

1. Miten naisvangit kokivat Ehjä perhe - toiminnan järjestämät teemaryhmät?
2. Miten naisvangit kehittäisivät Ehjä perhe - toiminnan teemaryhmiä?
3. Miltä Ehjä perhe - toiminnan toteuttamat teemaryhmät näyttävät kehittämistoiminnan näkökulmasta?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti aineisto koottiin luonnollisissa, todellisissa tilanteissa ja opinnäytetyön kohderyhmä oli valittu tarkoituksenmukaisesti. Opinnäytetyön lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesin testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tulkinta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti opinnäytetyön tutkimussuunnitelma muotoutui tutkimuksen edetessä ja opinnäytetyö toteutettiin joustavasti. Suunnitelmaa muutettiin olosuhteiden mukaisesti ja muun muassa aikataulullisista syistä valmis opinnäytetyö poikkesi suunnitelmasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164).

Opinnäytetyön yhtenä tutkimisen kohteena ovat naisvankien kokemukset ryhmästä ja ryhmän sisällöstä. Kokemuksia ja kokemista hyödyntävässä tutkimuksessa kuten tässä opinnäytetyössä käytettiin itse koottuja aineistoja, jotka tuotettiin tutkimuksen tekemisen aikana. Opinnäytetyön pyrkimys oli tavoittaa naisvankien kokemuksia teemahaastattelun avulla. Analyysimenetelmänä kokemuksia tutkivassa ja kokemista hyödyntävässä opinnäytetyössä käytetään laadullista analyysiä. (Jyväskylän yliopisto 2009).

Perinteisen tutkimuksen mukaisen ilmiön selittämisen, ymmärtämisen tai kuvailemisen (Borg ym. 2008, 12-15) lisäksi opinnäytetyön on tarkoitus konkreettisesti kehittää ryhmätoiminnan suunnittelua ja sisältöä jatkossa käyttäen hyväksi naisvankien palautteita. Opinnäytetyön arvoa lisää, mikäli tuloksia hyödynnetään jatkossa esimerkiksi suunniteltaessa vastaavanlaisten ryhmien toteutusta muissa vankiloissa. Parhaimmillaan opinnäytetyö herättää keskustelua työyhteisön sisällä ja sitä kautta vaikuttaa Ehjä perhe - toiminnan työn kehittämiseen.

5.3 Kohderyhmä

Ryhmätoiminnan kohderyhmäksi haettiin ensisijaisesti naisvankeja, joilla on lapsia. Enroosin tutkimuksessa (2008, 4) on saatu selville, että naisvangeille äiteyden vastuu ei käsitä ainoastaan biologisia lapsia tai yhtä sukupolvea. Tutkimuksessa naisvangit kertovat kantavansa vastuuta myös aikuisista lapsistaan, sisarusten lapsista sekä lapsen lapsistaan. (Enroos 2008, 4). Näin ollen teemaryhmään osallistumisen edellytyksenä ei ollut biologinen äitiys vaan ryhmään saivat osallistua myös naiset, joiden puolisoilla on lapsia ja joiden elämään lapset olennaisesti kuuluvat. Kaikilla ryhmään osallistuneilla naisilla oli lapsia eikä taustatietoja kysyttäessä pyydetty tarkentamaan olivatko lapset biologisia.

Ohjaajien oli alun perin tarkoitus tavata potentiaalisia ryhmään osallistujia ennen ryhmän alkua mutta tapaamiset eivät toteutuneet aikataulullisista syistä. Ohjaajat saivat ryhmään osallistuvien naisvankien määrän tietoonsa vasta noin viikkoa ennen alkamisajankohtaa. Kohderyhmän taustatietoja, kuten ikäjakaumaa, ei ollut tiedossa ennen ryhmän aloitusta. Nais-

vankien vankeustuomioiden määrä ja nykyisen tuomion pituus eivät olleet ohjaajien tiedossa etukäteen mutta nämä taustatiedot haluttiin osallistujilta opinnäytetyötä varten. Osallistujia pyydettiin täyttämään taustatietolomake, jossa esitettiin vastaajille kysymyksiä heidän taustatiedoistaan.

Ryhmään osallistui kokonaisuudessa kuusi vankia. Kaikki kuusi vankia antoivat suostumuksensa osallistua tutkimukseen ja täyttivät taustatietolomakkeen. Jokainen tutkimukseen osallistuneista vangeista osallistui vähintään yhteen ryhmähaastattelun. Ryhmän kokoonpano vaihteli ryhmän toteutuksen aikana, joten yhdelläkään ryhmäkerralla tai ryhmähaastattelussa eivät olleet kaikki kuusi vankia paikalla. Ainoastaan kaksi kuudesta ryhmään osallistuneesta naisvangista oli paikalla jokaisella neljällä ryhmäkerralla. Vain puolet vangeista osallistuivat joko kolmeen ryhmähaastatteluun. Näin ollen kaikilta naisvangeilta ei saatu vastauksia kaikkia teemoja käsitteleviin ryhmähaastatteluihin.

5.4 Aineiston keruu

Aineiston keruun menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, joka toteutettiin ryhmähaastatteluna. Haastattelun käyttöä aineiston keräämiseen tukee se, että halutessamme selvittää mitä naisvangit ajattelevat, on sitä järkevää kysyä heiltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin. Puolistrukturoidulle haastattelulle tyypillisesti kysymykset ja niiden muodot olivat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48). Tässä opinnäytetyössä käytettiin ryhmähaastattelua yksilöhaastatteluiden sijasta. Ryhmähaastattelussa oli paikalla samalla kertaa useita haastateltavia. Ryhmähaastattelun etuna on se, että haastateltavat voivat saada tukea toisistaan haastattelun aikana ja näin saattavat tuottaa enemmän tietoa verrattuna yksilöhaastatteluihin. (Eskola & Suoranta 1998, 94).

Teemahaastattelun kysymyksillä kerättiin palautetta ryhmän toteutuksesta, kokemuksia ajatusten ja asenteiden muutoksesta sekä mitä ideoita naisvangeilla on ryhmän kehittämiseksi. Jokaisella ryhmähaastattelukerralla käytettiin samaa haastattelurunkoa eri teemoista haastateltaessa. Taustatietojen selvittämiseksi naisvankeja pyydettiin täyttämään taustatietolomake ennen ryhmähaastatteluun osallistumista.

Taustatietolomakkeessa esitettiin vastaajille taustakysymyksiä, joilla selvitettiin vastaajien taustatietoja, kuten esimerkiksi ikä sekä lapsien määrä ja ikä. Taustatietolomakkeen käyttöön päädyttiin, jotta naisvankien taustatietojen selvittäminen olisi tehokasta eikä veisi aikaa ryhmähaastattelulta. Taustatietolomakkeella selvitettiin vankien henkilökohtaisia tietoja, eikä osallistujia haluttu saattaa tilanteeseen, jossa he joutuvat kertomaan henkilökohtaisia tietojaan muiden naisvankien kuullen. Vaikka ryhmässä keskusteltiin avoimesti naisvankien henkilökohtaisistakin asioista, ei opinnäytetyöprosessissa haluttu saattaa osallistujia tilanteeseen,

seen, jossa he joutuvat kertomaan opinnäytetyön kannalta olennaisia henkilökohtaisia tietoja muiden kuullen. Taustatietolomake täytettiin nimettömänä, sillä tarkoitus ei ollut saada yksilöityä tietoa ryhmään osallistuneista naisvangeista vaan luoda kokonaiskuva kohderyhmästä. Tämän lisäksi naisvankeja pyydettiin täyttämään allekirjoitettu suostumus osallistumisestaan tutkimukseen.

Haastattelut suoritettiin kolmen ryhmäkerran lopussa, jolloin käsitellyt teemat olivat vielä hyvin osallistujien muistissa. Aikaa ryhmähaastattelulle oli jokaisen ryhmäkerran lopussa varattu 15-30 minuuttia. Vaikka ryhmähaastattelulle oli varattu hyvin aikaa, nauhoitettua materiaalia jokaisesta ryhmähaastattelusta saatiin noin kymmenen minuuttia. Joidenkin ryhmähaastatteluiden aikana naiset saattoivat askarrella, laittaa kynsiään tai syödä tarjottavia mikä ajoittain vaikutti negatiivisesti haastateltavien keskittymiskykyyn. Haastatteluiden aikana saatettiin joutua toistamaan haastattelukysymyksiä, sillä haastateltavat keskittyivät oheistoimintaa. Yksi ryhmähaastatteluista jouduttiin myös hetkellisesti keskeyttämään, sillä samassa huoneistossa työskennellyt rikosseuraamusesimies saapui kesken haastattelun paikalle.

Ryhmähaastatteluiden runkona olivat aina samat teemahaastattelun kysymykset, joihin naisvangeilta pyydettiin vastauksia kunkin ryhmäkerran teemasta. Teemahaastattelulle tyypillisesti kysymykset oli jaettu aihepiireittäin; kokemukset ryhmästä, kokemukset ryhmän sisällöstä, ajatusten ja asenteiden muutos ja kehitysideat (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Yhteensä teemahaastattelu kysymyksiä oli kolmetoista ja ne esitettiin haastateltaville aina samassa järjestyksessä. Vaikka teemahaastattelun runko oli jokaisella kerralla sama, pyydettiin naisia vastaamaan eri haastattelukerroilla aina pidetyn ryhmäkerran teemaan. Viimeisen teemahaastattelun oli tarkoitus tarjota naisille mahdollisuus reflektoida kaikkia ryhmässä käsiteltyjä teemoja, mutta viimeisen kerran peruunnuttua ei tällaista kokoavaa ryhmähaastattelua ollut mahdollista suorittaa.

Naisille tarkennettiin ryhmähaastatteluiden aikana, että opinnäytetyöntekijällä oli lupa kysyä vain ennalta asetetut kysymykset, joihin oli päädytty kun haettiin Rikosseuraamuslaitoksen Keskushallinnolta tutkimuslupaa. Mikäli naiset tuottivat haastatteluaineistossa tekstiä teemojen ulkopuolelta, ei teemojen ulkopuolisista aiheista esitetty tarkentavia kysymyksiä. Naisille kerrottiin, että he saavat halutessaan tuottaa tekstiä myös teemojen ulkopuolelta mutta haastattelijalla ei ole oikeutta esittää tarkentavia kysymyksiä.

Ryhmähaastattelun käyttämistä aineiston keruumenetelmänä tuki sen tehokkuus tiedonkeruun muotona, sillä yhdellä haastattelukerralla saatiin haastateltua kaikki ryhmään osallistujat. Ryhmähaastattelun käyttöä yksilöhaastatteluiden sijaan puolsi se, että ryhmähaastattelu on erityisen käyttökelpoinen aineiston keruu menetelmä tilanteessa, jossa voidaan ennakoida haastateltavien arastelevan haastattelua. Ryhmähaastattelua tehdessä tuli kuitenkin ottaa

huomioon ryhmän kontrolloivan vaikutuksen kielteinen puoli, mikä oli huomioitava opinnäytetyön tuloksia tulkitessa ja johtopäätöksiä tehdessä. Ryhmässä olisi voinut olla dominoivia henkilöitä, joiden pyrkimyksenä olisi ollut määrätä keskustelun suunta. Toisaalta ryhmässä tehtävä haastattelu on voinut estää kielteisten asioiden esiintulon tässä opinnäytetyössä. (Hirsjärvi ym 2009, 210-211). Opinnäytetyötä varten suoritetuissa haastatteluissa ei noussut esille dominoivia henkilöitä, joskin haastatteluista suorittaessa oli havaittavissa ryhmäläisten tukeutuminen toistensa vastauksiin.

Jokainen ryhmähaastattelu tallennettiin sekä nauhurilla että matkapuhelimella. Nauhoittamalla haastattelut kahdella eri tallennusvälineellä varmistettiin, että mahdolliset tekniset ongelmat eivät vaarantaneet aineiston tallentamista. Kaksi tallennusvälinettä varmisti myös sen, että haastattelumateriaali oli tallessa, mikäli toinen tallennusvälineistä olisi rikkoutunut ennen tallenteiden varmuuskopiointia. Molempien tallennusvälineiden sekä riittävä akun varaus että toimivuus varmistettiin ennen haastattelun aloittamista. Lisäksi ensimmäisellä haastattelukerralla testattiin, että molemmat tallennusvälineet nauhoittivat ryhmähaastattelun aikana kaikkien osallistujien äänet, jotta jokaisen haastateltavan vastaukset saatiin nauhalle. Nauhoitus aloitettiin noin minuuttia ennen varsinaisen haastattelun alkua sen varmistamiseksi, että haastattelumateriaali saadaan varmasti nauhalle jo ensimmäisestä kysymyksestä lähtien. Nauhoitus samoin lopetettiin noin minuutti viimeisen kysymyksen esitettyjen vastausten jälkeen, jotta kaikki vastaukset saatiin varmasti nauhalle. Haastattelun lopussa olleella hiljaisuudella annettiin haastateltaville myös mahdollisuus vielä täydentää aikaisempia vastauksiaan.

Sekä nauhoitettu haastattelumateriaali, taustatietolomakkeet että suostumuslomakkeet säilytettiin ulkopuolisten ulottumattomissa ja aineistoa käsitteli ainoastaan opinnäytetyöntekijä. Haastattelumateriaali, taustatietolomakkeet sekä suostumuslomakkeet hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Näin turvattiin haastatteluihin osallistuneiden naisvankien yksityisyydensuoja.

Aineiston kerääminen heti ryhmäkerran jälkeen olisi mahdollistanut sen, että ohjaajat olisivat saaneet naisvankien palautteen pidetystä ryhmäkerrasta ennen seuraavaa kertaa. Palautteen tarkoitus olisi ollut tarjota ohjaajille mahdollisuus kehittää seuraavan ryhmäkerran sisältöä, jotta voitaisiin pyrkiä vastaamaan paremmin naisvankien tarpeisiin. Valitettavasti ryhmän aikana ei päästy hyödyntämään naisilta saatua palautetta seuraavien ryhmäkertojen sisällön ja toteutuksen muokkaamiseksi.

5.5 Aineiston analyysi

Aineiston ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa on tavallisesti laadullista analyysia ja päätöksentekoa. Laadullisessa tutkimuksessa, jossa aineiston keruu tapahtuu monissa vaiheissa,

analyysia tehdään jo aineiston keruu vaiheessa. Aineistoa voidaan siis analysoida ja kerätä osittain samanaikaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 223-224). Opinnäytetyön analyysi on aineistolähtöinen, jolloin pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. (Tuomi & Saara-järvi 2009, 95).

Laadullisessa tutkimuksessa erityisesti analyysivaihe koetaan vaikeaksi, sillä vaihtoehtoisia analyysitapoja on paljon. Analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi tekee laadullisessa tutkimuksessa aineiston runsaus ja elämänläheisyys. (Hirsjärvi ym. 2009, 225). Opinnäytetyön aineisto analysoitiin teemoittelulla, jonka tarkoituksen oli nostaa esiin litteroitua aineistoa yhdistäviä teemoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006) ja myös tutkimusongelmia valai-sevia teemoja (Eskola & Suoranta 1998, 174). Naisvangeilta kyselylomakkeilla kerätyt tausta-tiedot purettiin luettavaan muotoon niin, että analyysissa esitettiin vastaukset luokitellen vastaajat ryhmiin.

Ennen aineiston analysointia haastattelumateriaali litteroitiin kirjalliseen muotoon. Litteroin-nilla tarkoitetaan tallennetun laadullisen aineiston kirjoittamista puhtaaksi sanasanaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Viimeisen ryhmäkerran peruunnuttua litteroitavaa materiaali oli kokonaisuudessaan noin 30 minuuttia kolmen ryhmähaastattelun ajalta. Litterointi aloitettiin ensimmäisestä haastattelukerrasta ja päätettiin viimeiseen, koska aikajärjestyksessä tehdyn litteroinnin ajateltiin edesauttavan aineiston analyysin vaiheessa. Kaikki kolme ryhmähaastat-telua litteroitiin kerralla. Jokainen ryhmähaastattelu oli nauhoitettu omaksi tallenteekseen, joten jokainen ryhmähaastattelu litteroitiin omanaan. Kukin ryhmähaastattelu litteroitiin omaksi tekstitiedostokseen. Pohjana käytettiin teemahaastattelurunkoa litteroinnin nopeut-tamiseksi. Näin kaikki kysymyksiä ei tarvinnut kirjoittaa uudestaan vaan tarvittaessa vain muokata kysymyksen muotoa mikäli se oli haastattelutilanteessa esitetty kirjoitusasusta poik-keavalla tavalla.

Jokaisella haastateltavalle annettiin oma tunnisteensa litteroidussa tekstissä, jotta analyysi vaiheessa pystyttiin tarvittaessa erottelemaan toisistaan eroavat vastaukset ja niiden määrä. Tällöin oli mahdollista paitsi erotella yhteneväisten ja eriävien vastauksien määrä, myös yksi-löidä vastaukset. Litterointi päädyttiin tekemään valikoiden, teema-alueiden mukaisesti eikä koko kerätystä aineistosta (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Haastattelumateriaalista jätettiin litte-roimatta puhe, joka ei liittynyt haastattelun kysymyksiin tai vastauksiin. Tällaista puhetta oli esimerkiksi haastateltavien välillä käyty keskustelu askarteluvälineistä.

Ryhmähaastattelun litterointi oli paikoitellen haastavaa, sillä haastateltavat puhuivat ajoit-tain toistensa päälle haastatteluiden aikana. Ryhmähaastattelua litteroidessa voi olla vaikea saada selvää tilanteissa, joissa useampi haastateltava puhuu samaan aikaan tai tunnistaa kuka haastateltavista on äänessä (Eskola & Suoranta 1998, 98). Useiden kuunteluiden jälkeen ma-

teriallista oli mahdollista tunnistaa, kuka ryhmän naisista oli äänessä ja merkitä puhe tunnisteella mikäli se koettiin merkitykselliseksi aineiston kannalta. Vaikka haastattelut nauhoitettiin kahdella tallennusvälineellä, oli paikoitellen vaikea saada selvää vastauksista. Tähän vaikutti osaltaan se, että haastatteluiden aikana haastateltavilla oli muitakin aktiviteetteja, kuten askartelua tai kynsien laittoja. Se paitsi häiritsi naisvankien keskittymistä, myös aiheutti haastatteluiden taustalle hälyä, joka aiheutti vaikeuksia saada selvää vastauksista. Huoneisto, jossa haastattelut suoritettiin, oli huonosti äänieristetty ja haastatteluiden taustalle tallentui samassa huoneistossa olleiden ohjaajien ja rikosseuraamusesimiehen ääniä. Nämä taustalle tallentuneet keskustelut jätettiin luonnollisesti litteroimatta. Haastatteluiden taustalle tallentuneet ulkopuolisten keskustelut sekä taustahäly aiheuttivat sen, että haastattelut jouduttiin kuuntelemaan useamman kerran läpi litteroinnin aikana.

Ennen analysoinnin aloittamista litteroitu materiaali käytiin vielä kertaalleen läpi niin, että varmistettiin materiaalin vastaavan haastatteluista saatua aineistoa. Tämä osoittautui tarpeelliseksi, sillä vaikka materiaali oli useasti käyty läpi litterointivaiheessa, osoitti jälkikäteen tehty litteroinnin tarkistaminen joitakin puutteita alkuperäisessä litteroinnissa. Lopullisessa litteroinnissa päädyttiin myös luopumaan vastauksista, joiden sisällöstä ei usean kuuntelukerran jälkeen saatu varmuutta. Litteroinnissa ei siis lähdetty arvailemaan vastauksen sisältöä vaan vastaus jätettiin tarvittaessa pois lopullisesta aineistosta.

5.5.1 Teemoittelu

Suunnitelmavaiheessa aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi, joka päädyttiin vaihtamaan teemoitteluun litteroinnin valmistuttua. Jo suunnitelmavaiheessa pohdittiin mahdollisuutta, että analyysimenetelmää saatetaan joutua vaihtamaan. Analyysia tehdessä pääperiaate on, että valitaan analyysimenetelmä, joka parhaiten tuo vastauksen tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2009, 224). Käytännössä tämä tarkoittaa, että opinnäytetyön analyysimenetelmä jouduttiin vaihtamaan toiseen, jotta saatiin parhaiten vastaukset tutkimuskysymyksiin. Kun valittu menetelmä ei tuntunut johtavan mihinkään ja tuntui toimimattomalta, päätettiin aineistoon soveltaa toista menetelmää. (Eskola & Suoranta 1998, 161).

Haastatteluaineiston analyysitapana käytettiin teemoittelua. Teemoittelussa nostettiin esiin litteroitua aineistoa yhdistäviä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006) ja tutkimusongelmia valaisevia teemoja (Eskola & Suoranta 1998, 174). Teemoilla tarkoitetaan tiettyjä aineistossa toistuvia piirteitä. Teemat voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja odotettavasti tämän opinnäytetyön aineistosta nousivat esiin teemahaastattelurungossa esiintyneet teemat. Analyysissa esiin nostetut teemat pohjautuvat opinnäytetyöntekijän tulkintoihin naisvankien vastauksista, sillä haastatteluissa oli epätodennäköistä, että naisvankit olisivat ilmaisseet vastauksensa täysin samoin sanoin. Opinnäytetyön analyysissa tarkasteltiin aineistoista nousevia

piirteitä, jotka olivat yhteisiä naisvangeilla ja ne koodattiin samaan luokkaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 142; 173).

Teemoittelu oli perusteltu menetelmä aineiston analysoimiseen käytännön ongelman ratkaisemisessa. Teemoittelemalla haastattelumateriaalista oli mahdollista poimia tutkimuskysymyksiä kannalta olennaista tietoa. Olennaista palautetietoa Ehjä perhe - toiminnalle oli esimerkiksi se, että naisvangit toivoivat ryhmäkertoja olevan enemmän. Teemaksi muodostui tällöin kehitysideat. (Eskola & Suoranta 1998, 178). Kehitysideat -teemasta syntyi keskustelua eri haastattelukerroilla sekä haastatteluiden eri vaiheissa ja nämä keskustelut koottiin yhteen teeman alle. Värikoodien avulla merkittiin, mikäli teeman alle kerätyt keskustelut olivat peräisin eri haastatteluista. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 142). Esimerkki analyysivaiheen teemoittelusta on esitetty liitteessä 5.

Koska jokaisella ryhmäkerralla käsiteltiin eri teemaa ja haastatteluissa selvitettiin naisten mielipidettä ryhmäkerroilla käsitellyistä teemoista, koodattiin väreittäin eri ryhmäkertojen vastaukset. Merkintöjen, kuten opinnäytetyössä käytettyjen värikoodien, avulla osoitettiin, että aineisto oli peräisin eri haastatteluajankohdista. Näin vastauksien konteksti oli mahdollista säilyttää oikean tulkinnan ja ymmärtämisen kannalta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 142). Tällöin pystyttiin myös tarkkailemaan vastauksien muuttumista ja kehittymistä eri ryhmäkertojen välillä. Litteroidussa materiaalissa myös haastateltavat olivat tunnusmerkitty, mutta analyysivaiheessa haastateltavien tunnistamista ei enää pidetty olennaisena aineiston ymmärtämisen kannalta, joten haastateltavien tunnusmerkitsemisestä päädyttiin luopumaan.

5.5.2 SWOT - nelikenttäanalyysi

Tässä opinnäytetyössä työelämän kehittämisen välineenä ja teemaryhmän tarkastelemiseksi on käytetty SWOT - analyysia. SWOT - analyysi toteutettiin nelikenttänä, johon listattiin ryhmätoiminnan vahvuuksia ja heikkouksia, sekä tarkasteltiin tulevaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. (Virtanen 2007, 189). Kun Ehjä perhe - toiminnan järjestämää ryhmää tarkasteltiin SWOT - analyysilla, keskityttiin vahvuuksissa ja heikkouksissa toiminnan sisäisiin tekijöihin. Mahdollisuudet ja uhat kumpusivat toimintaympäristöstä, kuten rikosseuraamusalasta ja ryhmän järjestämiseen liittyvästä vankilayhteistyöstä.

Opinnäytetyössä tehdyssä SWOT - analyysissa on tarkastelu ryhmätoimintaa teorian, toteutetun toiminnan ja naisvankien haastatteluiden näkökulmasta. Tämän lisäksi analyysissa käytettiin hyväksi sitä, että opinnäytetyöntekijä osallistui ryhmään suunnitteluvaiheesta toteutukseen. Ryhmätoiminnan vahvuuksia ja heikkouksia tarkastellaan suhteessa toteutuneeseen toimintaan, teoriaan ja naisvangeilta saatuun palautteeseen. Mahdollisuuksia ja uhkia on tarkasteltu paitsi teorian, myös keskeisten toimintaympäristöjen näkökulmasta.

Kuvio 1: SWOT - analyysin nelikenttä

SWOT - analyysi on yksi tunnetuimmista kehittämistyökaluista ja sen käyttämistä ryhmätöiden tarkastelussa puolsi analyysin helppokäyttöisyys ja muunneltavuus. (Virtanen 2007, 189). Tässä opinnäytetyössä SWOT - analyysia käytetään apuna tarkastellessa ryhmän vahvuuksia ja heikkouksia sekä tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uhkia. SWOT - analyysin avulla tehdyn tarkastelun tarkoitus oli työelämän kehittäminen. SWOT - analyysia on aikaisemminkin käytetty rikosseuraamusalan kehittämisessä. Esimerkiksi Tourunen ja Perälä (2004) ovat käyttäneet nelikenttämenetelmää Helsingin vankilan päihitteettömän osaston arviointi- ja kehittämistutkimuksessa.

SWOT - analyysia voi käyttää hyväksi jo suunnitelmavaiheessa, kuten edellä mainitussa arviointi- ja kehittämistutkimuksessa on tehty. Tällöin tarkastellaan toiminnan nykytilaa ennen itse työskentelyn aloitusta. (Tourula & Perälä 2004, 67). Tässä opinnäytetyössä sitä kuitenkin käytettiin työelämän kehittämiseen tarkastelemalla ryhmän vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia sen toteuttamisen jälkeen. Analyysin hyödyntämisen ei tarvitse kuitenkaan rajoittua opinnäytetyöhön, sillä jo tehtyä SWOT - analyysia voidaan jatkossa käyttää hyväksi kehittämisalueiden hahmottamisessa ja jatkotyöskentelyssä (Tourula & Perälä 2004, 67).

SWOT-analyysin avulla on mahdollista tehdä päätelmiä siitä, mitkä ovat toiminnan vahvuuksia ja toisaalta miten toiminnassa tunnistetut heikkoudet on mahdollista kääntää vahvuuksiksi. Sen lisäksi on mahdollista paitsi pohtia, miten mahdollisuuksia hyödynnetään tulevaisuudessa, myös tehdä päätelmiä siitä, miten tunnistetut uhat vältetään. (Lindroos & Lohivesi 2010, 220). Opinnäytetyössä ei ole esitetty edellä mainittuja päätelmiä. Opinnäytetyötä varten tehty analyysi mahdollistaa kuitenkin sen, että työelämä voi halutessaan käyttää analyysia pohjana omille päätelmilleen.

5.6 Eettisyys ja luotettavuus

Seuraavaksi on tarkasteltu näkökulmia opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen. Osiossa on kerrottu, miten naisvangit saatettiin tietoiseksi opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteista sekä kuinka heiltä saatiin perehtynyt suostumus osallistumisestaan opinnäytetyöhön. Lisäksi on avattu, miten opinnäytetyöntekijä on kantanut vastuun naisvankien yksityisyydensuojasta. Viimeisenä on tarkasteltu laadullisena tutkimuksena toteutetun opinnäytetyön vakuuttavuutta.

Hyvä tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkittavilta naisvangeilta saadaan perehtynyt suostumus osallistumisestaan opinnäytetyöhön. Perehtyneisyydellä tarkoitetaan sitä, että naisvangeille kerrottiin kaikki oleellinen opinnäytetyöstä ja varmistettiin, että osallistujat olivat ymmärtäneet saamansa informaation. Suostumus taas edellytti sitä, että naisvangit kykenivät tekemään rationaalisia arviointeja heille annettujen tietojen perusteella ja osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Ensimmäisen aineiston keruun yhteydessä naisvankien kanssa käytiin suullisesti läpi, mikä on opinnäytetyön tarkoitus ja kuinka opinnäytetyö tullaan toteuttamaan. Koska ryhmässä ja haastattelussa käsiteltiin hyvinkin henkilökohtaisia aiheita, oli erityisen tärkeää käydä naisvankien kanssa läpi miten kerättyä aineistoa tullaan säilyttämään niin, että taataan vastaajien nimettömyys. Jokaisella opinnäytetyöhön osallistuneelle naiselle kerrottiin suullisesti opinnäytetyöstä. Tämän lisäksi sama informaatio oli kirjallisena, jotta osallistujat saivat halutessaan ottaa mukaansa kirjallisen version informaatiosta sekä palata siihen tarpeen tullen. Koska opinnäytetyöntekijä oli mukana jokaisella ryhmäkerralla, voitiin myöhemmillä haastattelukerroilla tarvittaessa palata suostumus hetkellä annettuun informaatioon.

Opinnäytetyöntekijä kantaa vastuun vastaajien yksityisyyden suojasta. Tekijän vastuulla oli arvioida, mitkä tiedot täytyy arkaluontoisuutensa takia raportoida erityisen varovasti tunnistamisriskin takia. (Kuula 2011, 204). Naisvangeille vastattavaksi annettava taustatietolomake täytettiin nimettömänä. Taustatietolomakkeet ja nauhoitetut haastattelut säilytettiin opinnäytetyöprosessin aikana niin, että ainoastaan opinnäytetyöntekijällä oli pääsy aineistoon. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen nauhoitettu ja kirjallinen aineisto hävitettiin asianmukaisella tavalla. Koska opinnäytetyössä kyselyllä kerätyt taustatiedot, kuten ikä ja siviilisääty, saattoivat prosessin edetessä osoittautua oleellisiksi aineiston ymmärtämisessä, käytettiin anonymisointikeinona tarvittaessa luokittelua tiedon poistamisen sijaan. Täsmälliset taustatiedot luokiteltiin kategorioiksi naisvankien anonymiteetin takaamiseksi niin (Kuula 2011, 218), että taustatiedot oli kuitenkin mahdollista saattaa lukijoiden tiedoksi tulososiossa.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa reliabiliteetti ja validiteetti on pyritty korvaamaan vakuuttavuuden käsitteellä. Opinnäytetyöntekijän on vakuutettava tiedeyhteisö

tekemistään tutkimusta koskevista valinnoista ja tehtävä tulkintansa näkyviksi. Tällöin aineisto ja siihen perustuva argumentaatio näytetään mahdollisimman avoimesti, jotta tiedeyhteisö voi vakuuttua opinnäytetyön pätevydestä. (Toikko & Rantanen 2009, 123). Laadullisen opinnäytetyön luotettavuutta kohentaa tekijän tarkka selostus opinnäytetyön toteuttamisesta, mikä koskee kaikkia opinnäytetyön vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2009, 222-223). Laadullisessa tutkimuksessa tulee tuoda esille tutkimuksen kohde ja tarkoitus eli mitä ollaan tutkimassa ja miksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141).

Opinnäytetyön raportoinnissa on kerrottu miten aineisto on koottu ja analysoitu. Aineiston keruusta kerrottiin kuinka se on tapahtunut menetelmänä ja tekniikkana, mitä erityispiirteitä aineiston keruuseen liittyi sekä ongelmista aineiston keruussa ja muut opinnäytetyöntekijän mielestä merkitykselliset seikat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141). Aineiston tuottamisen olosuhteet on kerrottu selvästi ja totuudenmukaisesti niin, että lukija on tietoinen olosuhteista ja paikoista, jossa haastatellut aineistot kerättiin. Esille on lisäksi tuotu haastatteluihin käytetty aika, haastatteluiden aikaiset häiriötekijät ja virhetulkinnat haastattelussa. Opinnäytetyöntekijän oma itsearviointi tilanteesta on sisällytetty pohdintaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 222-223).

Lisäksi opinnäytetyössä kerrotaan kohderyhmän valinnasta eli kuinka heihin oltiin yhteydessä ja montako henkilö tutkimukseen kokonaisuutena osallistui. Kohderyhmän esittelyssä huolehdittiin siitä, että naisvankien henkilöllisyys ei paljastu. Tutkija-tiedonantaja-suhdetta on arvioitu pohdinnassa eli miten opinnäytetyöntekijän ja haastateltavien välinen suhde toimi. Tässä opinnäytetyössä ei kohderyhmä eikä työelämä lukenut tuloksia ennen julkaisua, joten heidän kommentointinsa ei ole vaikuttanut tuloksiin. Opinnäytetyön pohdinnassa on kerrottu tarkasti tutkimuksen kestosta eli millaisella aikataululla opinnäytetyö toteutettiin. Aineiston analyysissä on mahdollisimman tarkasti avattu, kuinka haastatteluilla saatu aineisto analysointiin ja miten opinnäytetyön tuloksiin ja johtopäätöksiin päädyttiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141). Tuloksissa on pyritty mahdollisimman tarkasti kertomaan, millä perusteella opinnäytetyöntekijä on esittänyt tulkintoja, joihin on perustanut päätelmänsä. Opinnäytetyössä käytetyt suorat sitaatit ovat tärkeä apua lukijalle hänen arvioidessaan saatuja tuloksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 222-223).

Koska opinnäytetyössä on keskeisessä roolissa työelämän kehittäminen, on opinnäytetyön luotettavuutta tarkasteltu kehittämisen näkökulmasta eli opinnäytetyöstä saadun tiedon käyttöarvoa. Saatujen tulosten kannalta käyttökelpoisuus tarkoittaa kehittämisestä saatujen tulosten hyödynnettävyyttä paitsi Ehjä perhe - toiminnan kannalta myös laajemmin. Voidaan siis pohtia, ovatko tästä opinnäytetyöstä saadut tulokset siirrettävissä toiseen työyhteisöön eli saatiinko sellaisia tuloksia, joista on hyötyä yleisesti rikosseuraamusalalla tehtävän työn kehittämisessä. (Toikko & Rantanen 2009, 125-126).

6 Tulokset

Opinnäytetyön tulokset esitellään kolmessa osassa tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensin vastataan opinnäytetyön ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli kerrotaan tulokset siitä, kuinka naiset kokivat teemaryhmän. Toisena tulososiossa on esitetty naisvankien kehitysideoita ryhmää koskien. Viimeisenä tulososiossa on kerrottu tulokset, jotka on saatu tarkastelemalla järjestettyä ryhmätoimintaa nelikenttäanalyysillä. Jokaisessa tulososiossa on mukana haastateltavien sitaatteja, jotta lukijan on mahdollista tarkastella, kuinka opinnäytetyössä esitettäviin tuloksiin on päädytty naisvankien haastatteluiden pohjalta.

Opinnäytetyön kohderyhmän ikähaarukka oli 20–43 vuotta. Kaksi vangeista istuivat ensimmäistä vankeustuomiotaan ja muut vangit olivat rikoksenuusijoita. Yksi vangeista istui toista tuomiotaan, kaksi vankia neljättä tuomiotaan ja yksi vangeista peräti seitsemättä tuomiotaan. Vankeustuomioiden pituus vaihteli yhdeksästä kuukaudesta kymmeneen vuoteen. Vain yksi vangeista ilmoitti olevansa parisuhteessa/avoliitossa/avioliitossa lapsen/lasten isän kanssa. Vangeista kaksi oli yksinhuoltajia ja loput kolme vankia joko parisuhteessa/avoliitossa/avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa jonkun muun kuin lapsen/lasten isän kanssa.

Kohderyhmän kahdella vangilla oli yksi lapsi, kolmella vangilla kaksi lasta ja yhdellä vangilla viisi lasta. Lapsista nuorin oli yksivuotias ja vanhin kaksikymmentäneljävuotias. Kahden vangin lapset asuivat sijaisperheessä. Kahden vangin lapsista toinen asui sijaisperheessä ja toinen muualla tai itsenäisesti/tuetusti omassa asunnossa. Yhden vangin lapset asuivat isän luona ja yhden vangin lapsi sukulaisten luona.

Kolme vankia tapasivat lasta tai lapsiansa valvotusti ja kolme vangeista tapasi lasta tai lapsiansa ilman valvontaa. Puolet vangeista tapasivat lapsiaan kerran tai kahdesti kuussa ja yksi heistä lisäksi keskusteli puhelimesta päivittäin toisen lapsensa kanssa. Yksi vangeista tapasi kahta lapsistaan noin viiden viikon välein mutta ei saanut tavata osaa lapsistaan lainkaan vankilassa. Yhdellä vangeista ei tutkimushetkellä vielä ollut tietoa kuinka usein hän tulee tapamaan lastaan. Harvimmillaan lasta tavattiin vain noin kaksi kertaa vuodessa.

6.1 Naisvankien kokemuksia teemaryhmästä

Opinnäytetyötä varten haastateltiin viittä ryhmään osallistunutta naisvankia. Ensimmäiset kaksi teemaa haastattelurungossa käsitteivät naisten kokemuksia ryhmästä ja ryhmän sisällöstä. Kolmannessa teemassa naisilta kysyttiin heidän ajatuksien ja ajattelun muutosta ryhmän aikana. Jos useampi nainen vastasi samaan kysymykseen, eivät naisten vastaukset juuri

eronneet toisistaan. Tuloksista nousi esiin näkökulmia liittyen ryhmän toteutukseen ja sisältöön.

Kun naisia pyydettiin ensimmäisenä haastatteluissa omin sanoin kuvailemaan toteutunutta ryhmää, puhuivat naiset teemaryhmästä pääosin positiiviseen sävyyn. Tulokset osoittavat, että ryhmä oli naisten mielestä hyvä ja tarjosi heille erilaista tekemistä.

”Tässähän se menee.”

”Ihan hyvä ryhmä.”

”Iha jees.”

”Vähän erilaista tekemistä.”

Olennainen osa toteutusta ovat ryhmää vetäneet ohjaajat. Tämän takia jokaisella haastattelukerralla kysyttiin naisten kokemusta ryhmän ohjaajista. Naisten mielestä ohjaajat tukivat hyvin heidän työskentelyään ja ohjaajia kuvailtiin mukavaksi. Naiset eivät haastatteluiden aikana esittäneet rakentavia tai negatiivisia kommentteja ohjaajista tai heidän työskentelystään. Koska opinnäytetyöntekijä oli mukana ryhmän toiminnassa, on pohdinnassa reflektoitu tarkemmin sitä, miten haastattelijan läsnäolo ryhmän työskentelyssä mahdollisesti vaikutti ohjaajista saatuun palautteeseen.

”Hyvin.”

”Hyvin.”

”Mukavat ohjaajat.”

Ryhmätoiminnassa merkitystä on myös muilla osallistujilla. Eräs naisista kertoi muiden ryhmäläisten olevan mukavia ja totesi, että osa ryhmäläisistä tunsivat toisensa jo etukäteen. Haastatteluissa ei kuitenkaan selvinnyt ketkä naisista tunsivat toisensa etukäteen ja mikä oli heidän välisensä yhteys. Tulosten kannalta olisi ollut mielenkiintoista tietää naisten välinen yhteys, koska silloin olisi voinut olla mahdollista huomioida yhteyden vaikutus ryhmätyöskentelyyn tai haastatteluissa saatuihin vastauksiin.

”Mikäs tässä ollessa, kivat tyypit. Osat tunnetaan jo ja osaa ei tunneta.”

Naiset kertoivat haastatteluissa luottamuksen ja avoimuuden merkityksestä. Luottamuksen ja avoimuuden lisääntyminen oli tärkeää, sillä naiset kokivat tämän seurauksena keskustelun olevan avoimempaa. Toisiinsa tutustumisen seurauksena he uskalsivat kertoa avoimemmin omista asioistaan. Luottamuksen ja avoimuuden lisääntymisen takana katsottiin olevan se, että naiset tutustuivat toisiinsa paremmin ryhmäkertojen edetessä.

”Vasta ehkä nyt alkaa tutustuu ja avautuu paremmin.”

”Nyt vasta pikkuhiljaa alkaa vasta niiku... sillai niiku tuntee vähän paremmin niin uskaltaa kertoa omista asioista.”

”Luottamus kasvaa.”

Vaikka tulokset osoittavat, että naiset pitivät tärkeänä avoimuuden ja luottamuksen kasvamiselle ryhmäkertojen määrää, pitivät he lähtökohtaisesti kuitenkin omista asioista puhumisen helppona. Tässäkin oli huomattavissa, että ryhmäkertojen etenemisellä oli merkitystä siihen, miten naiset suhtautuivat omista asioista puhumiseen muiden naisten kuullen.

”Helppo.”

”Helppo.”

”Ehkä vähän vaikeeta.”

”Ihan.. helpompaa kuin viimeeks.”

Vaikka naiset kokivat luottamuksen ja avoimuuden kasvavan ryhmän edetessä, kertoivat he hieman yllättäen jo ensimmäisessä haastattelussa keskustelewansa aiheista mielestänsä riittävästi avoimesti. Vasta viimeisellä haastattelukerralla eräs naisista totesi, että keskustelun avoimuus lisääntyi ryhmän edetessä. Yleisesti ottaen naiset kuitenkin puhuivat mielestänsä avoimesti ryhmässä. On kuitenkin huomioitava, että tulos osoittaa naisten subjektiivisen mielipiteen keskustelun avoimuudesta, eikä sitä, kuinka avoimesti ryhmässä oikeasti keskusteltiin.

”Mmm, tarpeeks avoimesti.”

”Samat sanat.”

”Tarpeeks.

”Ihan tarpeeks.”

”Niin kai sekin pikkuhiljaa menee avoimemmaks mutta niiku sanoin niin liian vähän käyntikertoja.”

Naisilta haluttiin haastatteluissa selvittää, minkälaisia ajatuksia heillä oli teemoista ryhmään tullessa ja olivatko heidän ajatuksensa muuttuneet ryhmän jälkeen jollain tavalla. Haastatteluissa naisilta kysyttiin millaisia ajatuksia heillä oli ryhmään tullessa. Kysymyksen oli tarkoitus antaa opinnäytetyöntekijälle näkemys siitä, mitä naiset olivat ajatelleet teemoista ennen ryhmää. Naisuus - teemaan liittyviä ajatuksiaan kukaan naisista ei ollut pohtinut ennen ryhmää. Vanhemmuus - teemasta naiset kertoivat, että heidän ajatuksensa ennen ja jälkeen

ryhmän olivat samanlaisia. Parisuhde - teemaan liittyviä ajatuksia pidettiin normaaleina, kuten muilla. Se, mitä naiset pitävät normaaleina ajatuksina tai millä tavalla ajatukset olivat samanlaisia ennen ja jälkeen, ei selvinnyt haastatteluiden aikana.

”En ollut pohtinut.”

” Ei oo tullu mietittyä.”

”Samanlaisia kun nyt.”

”Ihan hyviä, normaaleita.”

” Niiku kaikilla varmaanki.”

Kaikki naiset eivät ehkä olleet ryhmän aikana täysin sitoutuneita työskentelyyn. Kun haastatteluissa naisilta kysyttiin heidän ajatuksistaan ennen ryhmään tuloa, totesi yksi haastateltavista, että vaihtelua riittää tällä hetkellä. Naiset eivät siis välttämättä olleet täysin sitoutuneita työskentelemään teemojen parissa.

”Se että tulee kivaa vaihtelua niin se riittää oikeastaan tällä hetkellä.”

Tarkoitus oli siis tutkia mahdollista ajatusten ja asenteiden muutosta. Naiset antoivat ristiriitaisia vastauksia ajatuksiensa muutoksesta, sillä osa ei kokenut niiden muuttuneen ryhmän osallistumisen jälkeen. Ne naiset, jotka taas kokivat ajatuksiensa muuttuneen, eivät osanneet kertoa, miten ajatukset olivat muuttuneet. Näin ollen tuloksista ei pysty osoittamaan sitä, miten naisten ajattelu oli muuttunut ryhmään osallistumisen jälkeen. Positiivista on kuitenkin huomata, että eräs naisista koki lapsistaan puhumisen helpommaksi ryhmässä kuin muuten.

”Ei ne oo muuttunu.”

” Vähän.”

”Niin on oikeesti vähän mutta en mä osaa selittää miten. On tietyissä asioissa vähän muuttunut niiku.”

” En mä tiiä, on ollut helpompi puhua tässä niiku mun lapsista kun taas.. Mulla on ollut hirveen vaikeata puhua niistä.”

Vaikka naisten kokemus omien ajatusten muutoksesta ei ollut merkittävä, herätti ryhmään osallistuminen naisissa kuitenkin tunteita. Vanhemmuutta käsitelleen kerran jälkeen naiset myönsivät ikävöivänsä lapsiaan. Tämän lisäksi teemojen käsittely ryhmässä antoi naisille mahdollisuuden peilata omia ajatuksiaan toisten ajatuksiin ja sitä kautta pohtia teemoja uudesta näkökulmasta.

”Tuli ikävä lapsia.”

”Näkee vähän toisii ihmisii toisella tavalla elävii niin kyllähä se laittaa ajatukset kiertämään.”

Ryhmäkertojen sisältöön naiset eivät olisi lisänneet mitään, eikä sisällössä toisaalta ollut naisten mielestä myöskään poistettavaa. Huomion arvoista kuitenkin on, että naiset olisivat halunneet käsitellä ryhmän teemoja useammin kuin yhden ryhmäkerran ajan.

”Ei oo mitään lisättävää eikä poistettavaa.”

”Yhtä asiaa kahtena kertana.”

Lisäksi naisille esitettiin kysymyksiä sisällön ja keskustelujen hyödyllisyydestä. Lähtökohtaisesti ryhmässä käydyt keskustelut koettiin hyödylliseksi eivätkä naiset tuoneet esille, että olisivat pitäneet ryhmässä käytyjä keskusteluja hyödyttöminä. Tuloksista on myös huomattavissa, että naiset kokivat ryhmässä nousevan esille asioita, jotka antoivat miettimisen aiheita. Tämän lisäksi eräs naisista totesi oppineensa uutta.

”No lähestulkoon kaiken mitä siinä oli.”

”Koko päivä hei, oli ihan jees.

”Tulee tässä ihan tarpeeksi hyvii asioita esiin, miettimistä ainakin.”

”Tuli taas vähän viisaammaks.”

Sisältöön liittyen naisilta kysyttiin, kokivatko he, että ryhmässä eri kerroilla käsitellyt teemat koskettivat heidän omaa elämäntilannettaan. Vastaukset vaihtelivat kertojen välillä, sillä naisuus - teema ei naisten mukaan koskettanut heidän elämäntilanteitaan eikä vastausten välillä ollut vaihtelua. Seuraavalla kerralla käsitelty vanhemmuus taas kosketti naisten mielestä elämäntilannetta ja lähtökohtaisesti yksimielisesti, sillä vain yksi naisista vastasi teeman koskettaneen vähän elämäntilannettaan. Merkittävintä on kuitenkin se, että parisuhde - teemaisen kerran jälkeen teeman oli koettu paitsi koskettavan elämäntilannetta, myös erään naisen mielestä käynnistävän ajatteluprosessin.

”Ei.”

”Kyllä.”

”Vähän.”

”Kyllä se varmaan vähän miettiin pisti.”

Jo ensimmäisellä haastattelukerralla naiset ottivat esiin ryhmän merkityksen rutiineista poikkeamiselle ja vaihtelulle. Naisten mielestä ryhmä oli suljetun laitoksen päivittäisestä rutiinis-

ta poikkeavaa tekemistä, joka mahdollisti vankilasta irrottautumisen ja uudet kokemukset. Erityisesti yksi naisista nosti useamman kerran esille sen, miten ryhmän toi vaihtelua vankilan rutiineihin.

”Pääsee pois vankilasta.”

”Samat sanat.”

”Saa kokee vähän uutta.”

”Edelleenkin se vaihtelu.. kun tänne on kiva tulla.”

”No rutiini tuolla kiven sisällä.”

”Se että tulee kivaa vaihtelua niin se riittää oikeastaan tällä hetkellä.”

Teemoitetun sisällön lisäksi ryhmässä tarjottiin naisille herkkuja ja mahdollisuus oman ulkonäön hoitamiseen. Tuloksista on huomattavissa, että naiset pitivät tärkeänä ryhmässä tarjottuja herkkuja ja mahdollisuutta panostaa omaan ulkoiseen hyvinvointiin.

”Kaikki on hyvin... Pöytä on katettuna valmiiksi.”

” Ei kakkuja pois... kakkuja lisää.”

”Tarjottavat varsinkin oli tosi hyviä.”

”Saa puhdistettua naaman.”

Naiset eivät juurikaan antaneet kritiikkiä teemaryhmästä. Vähäisen kritiikin kohteeksi haastatteluissa joutui naiseutta käsitellyt ryhmäkerta, jota arvosteltiin sekä kokonaisuutena, että yksityiskohtaisemmin. Naiset pitivät naiseuteen liittyviä aihepiirejä käsitellyttä peliä lapsellisena, eikä sitä ollut naisten mielestä suunnattu heidän ikäisilleen. Keskustelun virittämiseksi käytetty peli käsitteli naisten mielestä itsestään selviä aiheita. Osittain tämän seurauksena naiset pitivät naiseus - teemaista ryhmäkertaa kokonaisuudessaan lapsellisena.

”Se oli teinipeli”

”Ne oli aika sellaisia lapsellisia tai niin.”

”Vähän sellasia itsestään selviä.. jotkut.”

”Viimeeks oli vähän lapsellista mut nyt ei ollu.”

Lisäksi tuloksista on nähtävissä, että kaikki eivät ymmärtäneet pelin merkitystä keskustelun avaajana. Eräältä naisista saatiin vastaus, jonka mukaan ryhmässä ei naiseutta käsitelleellä kerralla keskusteltu.

”Ku me ei olla keskusteltu mitään.”

Naiseus - teemaisen ryhmäkerran jälkeen naiset osoittivat ennakkoluuloa muita keskustelun avaamiseksi käytettyjä menetelmiä sekä seuraavia kertoja kohtaan. Vanhemmuus - teemaa ryhmässä lähestyttiin elokuvalla, jossa vanhemman vankeutta katsotaan lapsen silmin. Vastauksista voi huomata, että naiset paitsi pitivät elokuvasta, myös totesivat sen ylittäneen ennako-odotukset.

”Se elokuva oli hyvä.”

”Joo.”

”Joo se oli parempi mitä odotin.”

”Nyt oli ihan niiku järkevä.”

6.2 Naisvankien kehittämisehdotukset toteutukseen, ajoitukseen ja teemoihin

Naisten kokemusten tutkimisen lisäksi opinnäytetyössä haluttiin selvittää naisten kehitysideoita ryhmätoimintaa koskien. Jos työelämän tarkoituksena on jatkossa järjestää vastaavaa laista ryhmätoimintaa, on perusteltua selvittää, mitä naiset itse kehittäisivät ryhmätoiminnassa. Viimeisenä teemana haastatteluissa kysyttiin, miten naiset muuttaisivat ryhmän toimintaa ja sisältöä, sekä mitä he poistaisivat tai lisääisivät ryhmään.

Ensimmäisellä haastattelukerralla naisilta ei saatu kehitysideoita ryhmätoimintaan liittyen. He eivät olisi lisänneet tai poistaneet teemaryhmästä mitään. Seuraavistakin haastatteluista saadut tulokset osoittavat, että naiset eivät olisi poistaneet ryhmän sisällöstä mitään.

”Ei oo mitään lisättävää eikä poistettavaa.”

”Ei munkaan mielestä.”

”Kaikki on hyvin.”

”En mä varmaankaan poistais mitään.”

Vaikka naiset eivät löytäneet teemaryhmästä mitään poistettavaa, seuraavien haastatteluiden aikana naisten vastauksista erottui selkeästi se, että he kokivat ryhmäkertoja olevan liian vähän. Ryhmäkertojen määrän kasvattamisen lisäksi naiset olisivat pidentäneet yksittäisen ryhmäkerran ajallista kestoa.

”Aikaa lisättäs kertoja lisättäs.”

”Kertoja liian vähän... Ehkä... Kun pääsee asiaan edes vähän kiinni niin sitten se loppuu tavallaan.”

Kertojen lisäämisen perusteluna käytettiin sitä, että ryhmän jäsenet tutustuivat toisiinsa paremmin vasta useamman kerran jälkeen. Kertojen lisäämiselle oli naisten mukaan positiivinen vaikutus keskustelujen avoimuuteen.

”Niin kai sekin pikkuhiljaa menee avoimemmaks mutta niiku sanoin niin liian vähän käyntikertoja.”

Sen lisäksi, että naiset olisivat lisänneet ryhmäkertoja ja yksittäisen kerran kestoa, olisivat he halunneet käsitellä yksittäistä teemaa useamman ryhmäkerran ajan. Perusteluna vastauksille oli näkemys siitä, että heidän kokemuksensa ja mielipiteensä käsiteltävistä teemoista saattoivat vaihdella kertojen välillä. Jos yksittäistä teemaa olisi käsitelty useamman kerran, olisi teemaa saattanut katsoa uusin silmin seuraavalla kerralla.

”Yhtä asiaa kahtena kertana.”

”Just niiku että niiku tota mitä nyt ollaan käsitelty ettei se jäisi siihen yhteen kertaan vaan sitä puhuttaisi jatkossa niiku... koska tänään tuntuu tältä huomenna voi tuntua ihan toiselta niin senkin kannalta... elämässä tapahtuu.”

6.3 Ryhmätoiminnan SWOT-nelikenttäanalyysin tulokset

SWOT eli nelikenttäanalyysin avulla on tarkasteltu ryhmätoiminnan vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Analyysissa saadut tulokset luovat kokonaiskuvan toteutuneesta toiminnasta, sillä ne eivät perustu ainoastaan naisten haastatteluihin vaan toteutunutta toimintaa on lisäksi tarkasteltu suhteessa teoreettiseen viitekehykseen. Koska opinnäytetyöntekijä oli paikalla kun ryhmää suunniteltiin ja kun ryhmä toteutettiin, on analyysissa käytetty lisäksi hyväksi opinnäytetyöntekijän omaa kokemusta ryhmän toteutuksesta.

Analyysissa esiin nousseet vahvuudet ja heikkoudet liittyvät ryhmätoimintaan, sen sisältöön ja toteutukseen sekä järjestön perhetyöhön. Vahvuudet ja heikkoudet ovat sisäisiä tekijöitä. Uhat ja mahdollisuudet taas liittyvät ryhmätoiminnan tulevaisuuteen sekä keskeisiin toimintaympäristöihin, kuten vankilan kanssa tehtyyn yhteistyöhön. Uhat ja mahdollisuudet ovat ulkoisia tekijöitä.

Kuvio 2: Nelikenttäanalyysi ryhmätoiminnasta

Yllä olevassa kuviossa on kuvattu nelikenttäanalyysillä tehty tarkastelu toteutuneesta ryhmätoiminnasta. Tehdyn analyysin perusteella ryhmän vahvuuksia olivat ohjaajien ammattitaito, ryhmän tuottama uudenlainen toiminta ja sen tarjoama vaihtelu naisille sekä sisältö, jossa oli pystytty huomioimaan nais erityisyys. Heikkouksia olivat ryhmäkertojen liian vähäinen määrä ja yksittäisen kerran kesto. Heikkoudet olivat osittain samoja tekijöitä, jotka nousivat esille naistenkin kehitysideoissa. Tämän lisäksi ryhmän suunnitteluun olisi tullut panostaa enemmän.

Tulevaisuuden mahdollisuuksia on ryhmätoiminnan nais erityisyys, jolloin huomioon otetaan naisvankien erityistarpeita eikä toiminnan pohjana toimi miesvangeille suunnitellut toiminnot. Tulevaisuuden mahdollisuuksia vastaavanlaisen ryhmätoiminnan järjestämiselle on se, että järjestetty toiminta oli Rikosseuraamuslaitoksen linjausten mukaista ja tukee Rikosseuraamuslaitoksen työlleen asettamia tavoitteita. Lisäksi vastaavanlaisen ryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa on mahdollista osallistaa sidosryhmät mukaan prosessiin, jolloin ryhmä saadaan räätälöityä vastaamaan paremmin sidosryhmiensä tarpeisiin.

Uhat vastaavanlaisen ryhmätoiminnan järjestämiselle nousevat Rikosseuraamuslaitoksesta, vankilayhteistyöstä ja siitä, että opinnäytetyön tuloksia ei hyödynnetä jatkossa. Rikosseuraamuslaitos painottaa työssään uusintarikollisuuteen vaikuttamista, joten ilman tuloksia ryhmän vaikuttavuudesta esimerkiksi uusintarikollisuuteen, ei sille välttämättä ole jatkossa kysyntää. Myös toiminnalle asetettujen muiden tavoitteiden täyttymistä tulisi pystyä todentamaan. Keskeisessä roolissa tämän ryhmän järjestämisessä oli vankilayhteistyö, jota ilman ryhmätoiminta ei olisi toteutunut. Jos vankiloilla ei ole jatkossa varaa resursoida vankilan ulkopuolisen toimintaa, ei vastaavanlaista ryhmätoimintaa välttämättä ole mahdollista järjestää. Osallistaan vankilayhteistyöhön liittyy naisvankien vähäinen määrä, joka vaikeuttaa naisenerityisen toiminnan järjestämistä. Ehjä perhe - toiminnan oman työn kehittämiseksi uhka on se, että

opinnäytetyössä saatuja tuloksia ei käytetä jatkossa hyväksi vastaavanlaisen toiminnan suunnittelussa eikä saatujen tuloksien perusteella pohdita, miten ryhmien toteuttamisessa tulisi jatkossa huomioida.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyön johtopäätöksissä vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisenä tarkastellaan johtopäätöksiä, jotka on tehty liittyen naisten kokemuksiin teemaryhmästä ja naisvankien kehitysideoihin teemaryhmää koskien. Toisena johtopäätöksissä on esitetty nelikenttäanalyysillä tehty tarkastelu toteutuneesta ryhmätoiminnasta.

Opinnäytetyössä esitettyjä johtopäätöksiä on tarkasteltu suhteessa yhteiskunnallisiin lähtökohtiin ja teoreettiseen viitekehykseen, kuten rikosseuraamuslaitoksen strategioihin ja linjauksiin.

7.1 Ryhmätoiminta naisvankien hyvinvoinnin ja sosiaalisten taitojen tukena

Naisten kokemuksista tehdyt johtopäätökset vastaavat opinnäytetyön ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Saaduista tuloksista voidaan huomata, että ryhmästä puhuttiin pääasiassa positiiviseen sävyyn ja luomalla kokonaiskuvan haastatteluista, voidaan johtopäätöksenä todeta ryhmän olleen onnistunut sekä hyödyllinen. Tulokset osoittavat, että ryhmän ohjaajat onnistuivat tukemaan naisia ryhmän työskentelyn aikana. Vastauksista ei kuitenkaan voi tehdä tarkempia johtopäätöksiä siitä, minkälaista ohjaajien tarjoama tuki oli naisten mielestä ja miten se näyttäytyi naisille. Toiminnan kehittämisen kannalta olisi ollut merkittävää, että naiset olisivat osanneet tarkemmin kertoa siitä, kuinka ohjaajat tukivat heitä. Näin olisi voitu tehdä johtopäätöksiä siitä, missä onnistuttiin ja toisaalta siitä, mihin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota ryhmän ohjaamisessa.

Haastatteluiden aikana selvisi, että osa naisista tunsi toisensa etukäteen. Se, että ketkä tunsivat toisensa etukäteen ja miten, ei kuitenkaan selvinnyt tuloksista. Naisten välisten yhteyden selvittäminen olisi voinut antaa tärkeää lisätietoa siitä, vaikuttiko yksittäisen henkilön läsnäolo ryhmän työskentelyyn. Ryhmätyöskentelyn heikkoutena voidaan pitää sitä, että vahvat persoonat saattavat kontrolloida ryhmää ja toisaalta hiljaiset ryhmäläiset pystyvät piiloutumaan ryhmään (Pollock 1998, 134-135). Haastatteluissa oli huomattavissa, että ryhmäläiset tukeutuivat toisiinsa myötäilemällä toisiansa eivätkä he juuri esittäneet erinäisiä vastauksia.

Naiset kokivat keskinäisen luottamuksen lisääntyvän ryhmän aika, millä oli positiivinen vaikutus ryhmäläisten keskinäiseen avoimuuteen. Vaikka naiset eivät sitä suoraan haastatteluissa sanoneet, on vastauksista huomattavissa, että naiset kokivat luottamuksen ja sitä kautta avoimuuden lisääntyvän ryhmän edetessä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että ryhmäkerto-

jen määrällä ja luottamuksen sekä avoimuuden lisääntymiselle oli yhteys. On siis perusteltua olettaa, että useampi ryhmäkerta olisi voinut vaikuttaa positiivisesti luottamuksen tunteen ja naisten välisen avoimuuden lisääntymiseen.

Lähtökohtaisesti naiset pitivät helppona omista asioista puhumisen muiden kuullen. Tässäkin oli huomattavissa, että ryhmäkertojen edetessä puhuminen helpottui. Hieman yllättäen naiset kuitenkin pitivät heti ensimmäisestä haastattelusta lähtien ryhmässä käytyä keskustelua avoimena. Tuloksesta voidaan tehdä johtopäätös, että naiset itse pitivät käymäänsä keskustelua riittävän avoimena. Tämän perusteella ei kuitenkin voi tehdä johtopäätöstä siitä, että ryhmässä olisi keskusteltu avoimesti, sillä tulos osoittaa naisten subjektiivisen mielipiteen keskustelun avoimuudesta, eikä sitä, kuinka avoimesti ryhmässä oikeasti keskusteltiin. Vankikulttuuriin liittyy esimerkiksi salassapitovelvollisuus, jonka valossa naiset saattoivat pitää käytyä keskustelua riittävän avoimena (Pollock 1998, 134-135).

Opinnäytetyössä haluttiin tutkia, kokivatko naiset ajattelussaan tapahtuneen muutoksia ryhmän aikana. Jotta ajattelussa tapahtunutta muutosta voitaisiin tutkia, tuli naisilta selvittää, minkälaisia ajatuksia heillä oli käsitellyistä teemoista ennen ryhmään osallistumista. Tuloksista on huomattavissa, että naiset eivät olleet joko pohtineet teemaan liittyneitä ajatuksiaan ennen ryhmään tai kuvailivat ajatuksiaan normaaleiksi. Pyynnöstä huolimatta he eivät osanneet kertoa minkälaisia nämä heidän normaalit ajatuksensa teemoista olivat. Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin todeta, että tuloksien perusteella suurin osa naisista ei kokenut ajattelunsa muuttuneen ryhmään osallistumisen johdosta. Ainoastaan yksi naisista totesi ajattelunsa muuttuneen, mutta ei kuitenkaan osannut kuvata, miten ajattelu oli muuttunut ryhmän aikana. Tuloksista ei siis voi tehdä johtopäätöstä, että naisten ajattelu olisi muuttunut ryhmään osallistumisen johdosta.

On kuitenkin huomionarvoista, että teemojen, kuten vanhemmuuden käsittely, herätti ryhmän aikana naisissa tunteita ja tarjosi mahdollisuuden peilata omaa ajatteluaan muiden ajatuksiin. Toiminnalla pystyttiin tavoittamaan ryhmässä järjestettävällä toiminnalla erityisiä piirteitä, kuten tarjoamaan naisille uusia näkökulmia käsiteltäviin aiheisiin. Ryhmässä naisille tarjoutui mahdollisuus vertailla omaa tilannetta muihin naisiin. Työntekijä-asiakas-suhteessa ei välttämättä tavoiteta tätä ulottuvuutta, joka voidaan tavoittaa vertaisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Pollock 1998, 134-135).

Vaikka tuloksista ei voida tehdä johtopäätöstä, naisten ajattelu olisi muuttunut ryhmään osallistumisen johdosta, tavoitettiin työskentelyllä muita tärkeitä elementtejä. Erytisen tärkeä saavutus toteutetulle ryhmälle oli, että eräs naisista koki lapsista puhumisen ryhmässä helpommaksi kuin aiemmin muissa tilanteissa. Yksi rikosseuraamusalalla tehtävän lapsi- ja per-

hetyön tavoitteista on työskennellä tuomittujen kanssa heidän vanhemmuutensa tukemiseksi (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 5:20-22).

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että naiset eivät olisi poistaneet ryhmän sisällöstä mitään. Myöskään mitään erityistä lisättävää ryhmän sisältöön naiset eivät löytäneet, mutta he olisivat halunneet keskustella yksittäisestä teemasta useamman kerran ajan. Tämän perusteella on jatkossa aiheellista pohtia, että tulisiko näin lyhyen ryhmän aikana keskittyä sisällöllisesti yhteen teemaa, jolloin yksittäistä teemaa olisi mahdollista tarkastella useammasta näkökulmasta.

Tuloksien mukaan ryhmässä käydyt keskustelut olivat hyödyllisiä. Keskustelujen hyödyllisyyden kannalta merkittävintä on se, että ryhmässä käydyissä keskusteluissa pystyttiin nostamaan esille naisille uusia asioita, jotka osaltaan käynnistivät naisissa ajatteluprosesseja. Haastatteluilla ei kuitenkaan pystytty selvittämään, mitkä asiat naisille olivat uusia ja minkälaisia ajatteluprosesseja keskustelut käynnistivät. Siinä, kokivatko naiset ryhmäkerran teeman koskettavan omaa elämäntilannetta, oli vaihtelua. Naiseus - teeman ei katsottu koskettavan omaa elämäntilannetta, mutta parisuhdetta ja vanhemmuutta käsitelleet ryhmäkerrat koskettivat naisia.

Haastatteluista nousi useita kertoja esille se, kuinka merkityksellistä naisille oli ryhmän tarjoama vaihtelua suljetun laitoksen rutiineihin. Kun osallistujat kuuluvat näin erityiseen ryhmään, joista useat kärsivät terveys- ja mielenterveysongelmista (Haaste 2012), voi normaalisti pienillä asioilla, kuten herkuttelulla ja ulkoiseen hyvinvointiin panostamisella, olla valtava vaikutus naisille. Tulokset osoittavat, että toiminnassa käytetyillä arkisilla asioilla oli merkitystä naisvangeille.

Kun kohderyhmänä ovat naisvangit, joiden on tutkimuksien mukaan todettu usein joutuvan jopa seksuaalisen väkivallan uhreiksi (Jokinen & Ollus, 2012), on perusteltua keskustella naisten kanssa naiseudesta ja sen eri ulottuvuuksista, kuten seksuaalisuudesta. Vaikka naiseus ja siihen liittyvä seksuaalisuus ovat merkityksellisiä teemoja, teeman lähestymiseen valitut keinot eivät toimineet. Naiset pitivät keskustelun avaamiseksi käytettyä peliä lapsellisena, mikä johdosta koko ryhmäkerta näyttäytyi naisille lapsellisena. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tämän kohderyhmän kanssa keskustelun avaamiseksi käytetty peli ei toiminut. Tärkeän teeman käsittely kärsi siitä, että naiset kokivat kysymykset paitsi itsestään selviksi, myös lapsellisiksi.

Toki voidaan pohtia sitä, että kokivatko naiset itse näin henkilökohtaiset ja intiimit aiheet, kuten seksuaalisuuden ja tunteet, vaikeiksi käsitellä yhdessä. Kuten edellä on jo todettu, ovat naisvangit usein kärsineet esimerkiksi seksuaalisesta väkivallasta, joten teeman käsittely saat-

toi olla naisille hankalaa. Siitäkään huolimatta ei voida ohittaa naisten luomaa kokemusta siitä, että ryhmäkerta oli lapsellinen. Osittain tämän seurauksena tuloksista on huomattavissa, että naiset olivat ennakkoluuloisia seuraavaa kertaa, teemaa ja katsottua elokuvaa kohtaan.

Opinnäytetyössä oli perusteltua selvittää naisten kehitysideoita ryhmää koskien, sillä naisvangeilta saadut vastaukset tuottivat opinnäytetyöntekijälle arvokasta palautetta hyvin ja huonosti toimivista käytännöistä ryhmän toteutuksessa (Borg ym. 2008, 14-15). Naisvankien haastatteluista saatujen tuloksien pohjalta voi tehdä johtopäätöksen siitä, että ryhmäkertoja oli liian vähän. Ryhmäkertojen vähäisyyden lisäksi naisten mielestä yksittäinen kerta oli ajallisesti liian lyhyt.

Lisäksi tuloksista nousi esille, että ryhmässä olisi pitänyt keskittyä yksittäiseen teemaan useammin kuin kerran. Haastatteluista saatujen tuloksien perusteella johtopäätös on, että naiset tiedostivat, että heidän ajattelussaan olisi voinut tapahtua muutosta ja he olisivat tämän seurauksena halunneet käsitellä teemoja eri ajankohtina. Naiset toivat itse hyvin esiin sen, että ajatukset käsiteltävästä aiheesta saattavat muuttua kertojen välillä, joten saman teeman käsittely useammalla kerralla olisi ollut perusteltua. Teemoihin liittyvät mahdolliset muutokset ajattelussa olisivat voineet mahdollistaa teemojen käsittelyn useammasta näkökulmasta. Tämän lisäksi ryhmäkertojen vähäinen määrä vaikeutti teemoihin kiinni pääsemistä.

Kehitysideoitaan naisvangit perustelivat useasta näkökulmasta. Naisten vastauksista voi todeta, että ryhmäkertojen määrällä oli naisten mielestä merkitystä keskustelun avoimuuteen, sillä avoimuus lisääntyi luottamuksen seurauksena, joka kasvoi kun naiset tapasivat useamman ryhmäkerran ajan. Johtopäätöksissä ei voi ohittaa ryhmäkertojen määrän merkitystä toiminnalle, sillä kertojen määrä nousi useita kertoja esille tuloksissa. Toisaalta useampi ryhmäkerta olisi antanut mahdollisuuden käsitellä yksittäisiä teemoja useamman ryhmäkerran ajan.

Kohderyhmän itsensä osallistamista ryhmän suunnitteluun voi pitää perusteltuna, jotta sisältö saadaan vastaamaan heidän tarpeitaan. Haastatteluissa ilmeni, että naiset olisivat halunneet käsitellä samoja teemoja useamman kerran, jotta olisivat päässeet paremmin kiinni teemoihin ja toisaalta pystyneet tuottamaan ajattelussaan tapahtuneita muutoksia puheeksi. Toisaalta naisten osallistaminen suunnitteluun olisi mahdollistanut sellaisten teemojen käsittelyn, joita naiset itse pitävät tärkeinä. Tämän lisäksi jatkossa on perusteltua pyrkiä tutustumaan kohderyhmään ennen toiminnan toteuttamista. Perusteellinen taustatyö mahdollistaa sen, että toteutusmalli on räätälöity juuri kohderyhmänsä tarpeisiin (Silfverberg 2007, 3).

7.2 Päätelmiä SWOT-nelikenttäanalyysistä

Koska opinnäytetyön tavoitteena oli työelämän kehittäminen, tarkasteltiin toteutunutta ryhmätoimintaa SWOT - analyysilla. Analyysissa selvitettiin ryhmän vahvuuksia ja heikkouksia sekä ryhmätoimintaan liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. Analyysin käyttäminen ryhmätoiminnan tarkastelussa on perusteltua, koska toteutettua toimintaa haluttiin tarkastella myös työelämän kehittämisen näkökulmasta. Johtopäätöksissä toteutunutta ryhmätoimintaa on tarkasteltu teorian, ryhmätoiminnan sekä naisilta saatujen palautteiden kannalta. Lisäksi analyysissa käytettiin hyväksi opinnäytetyöntekijän osallistumista ryhmän toteuttamisen eri vaiheisiin. Opinnäytetyössä tehty SWOT - analyysi on tekijän subjektiivinen arviointi, mikä on tyypillistä nelikenttäanalyysille. Toisen henkilön analyysissa esimerkiksi tässä opinnäytetyössä löydetty mahdollisuudet voisivat edustaa uhkia. (Lindroos & Lohivesi 2010, 219).

Opinnäytetyössä saatiin vastaavia tuloksia, kuin aiemminkin käytettäessä SWOT - analyysia tukena rikosseuraamusalan kehittämisessä. Analyysilla pystyttiin esimerkiksi osoittamaan, miten pienet ja isot asiat sekä Ehjä perhe - toiminnassa että vankilayhteistyössä vaikuttivat toimintaan (Tourunen & Perälä 2004, 60). Opinnäytetyön johtopäätöksiä ei tarvitse välittömästi käyttää työn kehittämiseen, vaan työelämä voi odottaa otollisempaa hetkeä kehittämiselle. Vaikka analyysin pohjalta ei tehty päätelmiä esimerkiksi siitä, miten heikkoudet käännetään vahvuudeksi, voi työelämä halutessaan käyttää analyysia pohjana jatkopäätelmille. Mikäli työelämä käyttää opinnäytetyössä saatuja tuloksia jatkossa apuna ryhmien suunnittelussa, voi heidän järjestämillään ryhmillä olla kysyntää laajemminkin. (Toikko & Rantanen 2009, 56-58).

Naisilta saaduista tuloksista on tehtävissä johtopäätös, että ryhmä tarjosi heille normaalista suljetun laitoksen rutiinista poikkeavaa vaihtelua. Ryhmän tarjoaman vaihtelun merkityksen osoittaa se, että naiset nostivat haastatteluiden aikana useamman kerran esiin sen, miten ryhmä tarjosi vaihtelua suljetun laitoksen rutiineihin. Pieniltä vaikuttavilla asioilla, kuten kaikuilla ja muulla hemmottelulla, oli tulosten perusteella merkitystä naisille. Kohderyhmältä saatu positiivinen palaute osoittaa ryhmän merkityksen osallistujilleen ja naisten vastauksien perusteella on perusteltua jatkossakin järjestää naisvangeille vastaavanlaista ryhmätoimintaa, mikäli sillä saavutetaan vastaavia tuloksia.

Ryhmätoiminnan selkeä vahvuus oli työntekijöiden ammattitaito ja kokemus, joka oli keskeisessä roolissa niin suunnittelu- kuin toteutusvaiheessa. Työntekijöiden kokemus mahdollisti sen, että he pystyivät muun työnsä ohella suunnittelemaan ja toteuttamaan erityistarpeita omaavalle kohderyhmälle toimintaa. Työntekijät pystyivät myös ryhmän aikana vastaamaan tarpeisiin muokata ryhmän suunnitelmaa, esimerkiksi vaihtamalla teemojen paikkaa. Aiemman ammattitaitonsa ja kokemuksensa lisäksi työntekijöillä oli työnsä puolesta ymmärrystä

vanhemman rikosseuraamukseen, sillä Ehjä perhe - toiminta on spesifioitunut vastaamaan juuri tähän erityistarpeeseen (Kriminaalihuollon tukisäätiö B).

Yksi ryhmän vahvuuksista oli sisältö, jossa oli huomioitu nais erityisyys. Käsiteltävät teemat; vanhemmuus, naiseus ja parisuhde, kohtasivat juuri niitä erityistarpeita, joita naisvangeilla on taustallaan. Esimerkiksi naiseutta käsittelevällä kerralla keskusteltiin seksuaalisuudesta, sekä fyysisten faktojen, että psyykkisten tekijöiden näkökulmasta. Useat naisvangit ovat kokeneet elämänsä aikana seksuaalista väkivaltaa (Jokinen & Ollus, 2012), joten naisten kanssa oli tärkeää päästä keskustelemaan terveestä seksuaalisuudesta.

Ryhmän sisältö vastasi myös Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavalle toiminnalle asettamiin tavoitteisiin. Esimerkiksi vanhemmuuden on todettu tukevan rangaistun motivaatiota paitsi rikoksettomaan myös päihteettömään elämäntapaa sekä edistävän yhteiskuntaan integroitumista. (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013). Vanhemmuutta tarkasteltiin ryhmän aikana uusista näkökulmista, joilla pyrittiin tukemaan naisten vanhemmuutta. Vankilan hyväksymän toiminnan tarkoituksena on edistää vangin integroitumista yhteiskuntaan (Vankeuslaki 767/2005), ja järjestetty toiminta tuki naisvankeja vanhemmuudessaan, mikä osaltaan edistää tuomitun integroitumista yhteiskuntaan (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013). Myös Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että rangaistustaan suorittavan vanhemman kasvatustyötä tulee edistää (Lapsi- ja perhetyön linjaukset 2013, 5:20-22), joten ryhmän sisällöllä pystyttiin vastamaan sekä kotimaisiin, että kansainvälisiin vaatimuksiin, joita vankien kanssa tehtävälle työlle asetetaan.

Opinnäytetyössä tehdyn nelikenttäänalyysin avulla oli mahdollista tunnistaa ryhmätoiminnan heikkouksia. Heikkouksien tiedostaminen on tärkeää, jotta jatkossa järjestettävät ryhmät voivat vastata paremmin kohderyhmiensä tarpeisiin. Yhdeksi ryhmän heikkouksista oli suunnittelu. Ulkoisista tekijöistä johtuen kohderyhmään ei pystytty tutustumaan ennalta eikä ryhmää voitu suunnitella vastaamaan juuri kyseisen kohderyhmän tarpeisiin. Vaikka työnteekijöillä oli tietoa naisvanki - tematiikasta, naiseutta käsittelevästä ryhmäkerrasta saatu kritiikki osoitti, että kohderyhmän tarpeisiin ei naisvankien mielestä täysin pystytty vastaamaan. Vaikka yksi ryhmän vahvuuksista oli valitut teemat, olisi paremmalla ennakkotiedoilla voitu teemoja käsitellä näkökulmista, jotka olisivat vastanneet paremmin juuri tämän kohderyhmän tarpeisiin. Jotta tunnistettu heikkous voidaan kääntää vahvuudeksi, on jatkossa perusteltua harkita kohderyhmä osallistamista suunnitteluprosessiin.

Silverberg (2007) on todennut, että usein esimerkiksi erilaiset hankkeet on toteutettu tuottajälähtöisesti ja asiantuntijakeskeisesti. Tällöin tärkeiden kohderyhmien, asiakkaiden tarpeita ei ole välttämättä riittävästi selvitetty. Tässä tapauksessa hyödynsaajien, naisvankien sitoutuminen jäi mahdollisesti heikoksi koska he eivät päässeet vaikuttamaan ryhmän sisältöön ja

toimintamalleihin. Onnistuneiden hankkeiden takaa löytyy yleensä perusteellinen taustatyö, jolloin toteutusmalli olisi räätälöity vastaamaan asiakkaiden tarpeita ja mahdollisuuksia. (Silfverberg 2007, 3).

Analyysissa tunnistetut heikkoudet olivat osittain linjassa naisten esittämien kehitysideoiden kanssa, sillä myös analyysissa ryhmän heikkouksia olivat ryhmäkertojen määrä sekä yksittäisen kerran ajallinen pituus. Ryhmäkertojen määrä vaikutti esimerkiksi siihen, että ryhmän teemoja ei voitu käsitellä useamman kerran ajan. Naisten palautteista ilmeni, että he olisivat halunneet käsitellä samaa teemaa useamman kerran ajan, jolloin heidän olisi ollut mahdollista käsitellä teemaan liittyviä mahdollisia ajattelun muutoksia seuraavilla kerroilla. Koska naisiltakin saadut kehitysideat liittyivät kertojen määrään ja yksittäisen kerran pituuteen, tulee työelämän jatkossa harkita pidempien ryhmien järjestämistä ja varata yksittäisen teeman käsittelyyn enemmän aikaa.

On myös huomioitava, että jokaisen ryhmäkerran aloittanut kahvittelu ja kertoja ryhmittäneet tupakkatauot lyhensivät ryhmäkertaa ja näin ollen teeman käsittelyyn varattua aikaa. Myös se, että ryhmän viimeinen kerta peruuntui vankilan taholta hallinnollisista syistä, oli heikkous. Vaikka viimeisen ryhmäkerran peruuntumiseen oli osattu varautua jo aiemmin, jäi ryhmän työskentely päättämättä. Tämän johdosta myös viimeiselle ryhmäkerralle suunniteltu voimavarat - teema jäi kokonaan käsittelemättä.

Vaikka ryhmän järjestämisessä kohdattiin haasteita, tällainen naisille pidettävä ryhmä on nais erityisen toiminnan kannalta tärkeää. Nais erityinen kuntoutus mahdollistaa tehokkaamman keinon pienentää naisvankien uusimisriskiä, sillä nais erityisessä kuntoutuksessa voidaan paneutua juuri niihin tekijöihin, joilla on merkitystä naisten irrottautumiseen rikollisesta käyttäytymisessä. Sen lisäksi että nais erityisen kuntoutuksen käyttäytyminen naisvankien kuntoutuksessa on tehokkaampaa kuin miesvangeille suunnattujen kuntoutusmuotojen käyttö, naisvankien kesken järjestetty toiminta parantaa naisvankien kuntoutumista verrattuna tilanteisiin, joissa toiminta järjestetään yhdessä miesvankien kanssa. (Naiset näkyviksi 2008, 98). Koska naisille järjestettävä toiminnan on todettu olevan vähäistä (Naiset näkyviksi 2008, 4), on jatkossa panostettava naisille järjestettävän toiminnan kehittämisessä. Kuten edellä on todettu,

Mahdollisuuden vastaavanlaisen ryhmätoiminnan kysynnälle jatkossa luo se, että ryhmän sisältö oli Rikosseuraamuslaitoksen linjausten ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden mukaista. Toteutettu ryhmä tuki naisten sosiaalista kuntoutusta ja lisäsi naisvankien sosiaalisia valmiuksia ja vuorovaikutustaitoja. Tämän lisäksi ryhmä lisäsi naisvankien vanhemmuuden taitoja, esimerkiksi kun naiset joutuivat pohtivat ryhmässä omaa vanhemmuuttaan lapsen silmin. (Rikosseuraamuslaitos C). Vanhemmuuden tukeminen vankeuden aikana on perusteltua, sillä heikentyneet perhesuhteet vähentävät desistanssia (Lavikkala & Linderborg 2011, 102-103).

Jotta vastaavanlaisesta ryhmästä saadaan kaikki mahdollisuudet irti, voidaan eri sidosryhmät osallistuttaa ryhmän suunnitteluun. Jos vankilat ja muut sidosryhmät osallistutetaan mukaan suunnitteluun, voidaan ryhmätoiminta suunnitella vastaamaan sidosryhmien toivomaa sisältöä. Sisällön suunnittelua voi tällöin ohjata esimerkiksi vankilan omalle toiminnalleen asettamat tavoitteet sekä ideat toteutettavasta toiminnasta, johon vankilan sisällä ei ole resursseja. Ryhmätoiminnan suunnittelussa voidaan tällöin ottaa huomioon Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteet ja linjaukset, jolloin toiminta on perusteltua myös Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta.

Opinnäytetyössä saaduista tuloksista ei voi tehdä johtopäätöstä, että ryhmään osallistumisella olisi ollut pienentävä vaikutus naisvankien uusimisriskiin. Rikoksentehtäjäiden uusintarikollisuuden vaikuttaminen on ollut Rikosseuraamuslaitoksen keskeinen tavoite jo parin vuosikymmenen ajan (Rikosseuraamuslaitos C), eikä vastaavanlaiselle toiminnalle ole välttämättä jatkossa kysyntää, jos ryhmätoiminnan vaikuttavuutta ei voida todentaa. Alalla suositaan akkreditoituja ohjelmia, joiden on tieteellisesti todettu voivan vaikuttaa uusimisriskiin pienentävästi (Rikosseuraamuslaitos C). Koska ryhmä kokoontui ainoastaan neljän viikon aikana, ei opinnäytetyön haastatteluilla voitu selvittää ja tavoittaa niitä muutoksia, jotka mahdollisesti tapahtuivat naisten ajattelussa pitkässä juoksussa. Näin ollen ryhmätoiminnan järjestämistä ei voida perustella uusimisriskin pienenemisellä, mikä saattaa johtaa akreditoitujen ohjelmien priorisointiin vankeuden aikaisessa toiminnassa.

Toteutuneen ryhmän toiminnassa keskeisessä roolissa oli vankilayhteistyö. Vankilayhteistyö määrittäi yksittäisen kerran keston ja kerrat olivatkin kestoiltaan lyhempiä, kuin ohjaajat olivat suunnitelleet. Paitsi että ryhmään osallistuneet naiset olivat Hämeenlinnan vankilan vankeja, toteutettiin ryhmä vankilan ja Vikto ry:n yhteistyössä perustumassa toimintakeskuksessa. Toimintakeskus kuitenkin lakkautettiin loppuvuodesta 2016 ja yksi vaikuttava tekijä lakkauttamiselle oli vankilan resurssien vähäisyys (Vikto ry B). Mikäli vankiloilla ei ole jatkossa mahdollista sijoittaa resursseja vankilan ulkopuolisiin toimintoihin, ei vastaavanlaisia ryhmiä enää välttämättä järjestetä. Kuten aiemmin on todettu, rikosseuraamusalalla tehtävän työn kehittämisessä korostetaan vaikuttavuutta (Rantanen 2009, 116-118). Tämä saattaa osaltaan johtaa siihen, että resurssien vähentyessä käytetään niitä toimintoja, joiden vaikuttavuudesta on saatu tuloksia, eikä uusia toimintoja kehitetä.

Vankilayhteistyöhön liittyy olennaisesti naisvankien määrä. Kuten aiemmin on jo todettu, on naisvankien pienen määrän tutkittu haittaavan ryhmämuotoisen toiminnan järjestämistä sekä nais erityiseen työhön erikoistumista Suomessa (Jokinen & Ollus 2012). Osittain tästä johtuen naisvangeille järjestettävä toiminta on vähäistä ja kuntoutuksen järjestämisen satunnaista, mikä taas osaltaan vaikeuttaa naisvankien rangaistusajan suunnitelmien toteuttamista (Naiset

näkyviksi 2008, 4). Myös tämän ryhmän toteuttamisessa kohdattiin vaikeuksia, sillä ryhmään oli alun perin vaikea löytää riittävä määrä kohderyhmän naisia. Vastaavanlaisia ongelmia on kohdattu aiemminkin nais erityisen toiminnan järjestämisessä, sillä Vanajan vankilassa naisille pidetyn vahvistavan ryhmätoiminnan toteutumista vaikeuttivat ongelmat sopivien ryhmäläisten löytämisessä. (Lindström & Kumlander 2014, 153).

Uhka vastaavanlaiselle ryhmätoiminnalle on jatkossakin se, että naisille suunnattuun ryhmätoimintaan ei saada riittävästi osallistujia. Osaltaan osallistujien pieni määrä voi johtaa siihen, että uusia ryhmämuotoisia toimintoja ei kehitetä. Sen lisäksi, että ryhmän toteutuminen oli epävarmaa vähäisen osallistujamäärän takia, ryhmän kokoonpano vaihteli kertojen välillä. Vaihteleva kokoonpano aiheutti sen, että ensimmäisillä kerroilla tutustumiset sekä opinnäytetyöhön liittyvät informaatiot ja suostumukset jouduttiin käymään läpi useamman kerran. Kun tuloksista on nähtävissä, että ryhmäkertojen määrällä oli merkitystä luottamuksen luomiseen, on perusteltua pohtia, miten jatkuvasti vaihtuva kokoonpano vaikutti naisten keskinäiseen luottamukseen ja tätä kautta keskustelun avoimuuteen, sekä rohkeuteen jakaa omia kokemuksia muiden naisten kanssa. Jos naiset eivät uskaltaneet jakaa avoimesti omia kokemuksiaan, ei ryhmämuotoisen kuntoutuksen mahdollistamia ulottuvuuksia välttämättä tavoitettu työskentelyssä. Kun taustalla vaikuttavat vielä vankikulttuuriin liittyvät normit, kuten salassapito ja luottamuksellisuus, on uhkana se, että työskentely jää pintapuoliseksi eikä ongelmia käsitellä (Pollock 1998, 134-135).

Opinnäytetyön SWOT - analyysissä on tehty näkyväksi ryhmän järjestämisen aikaiset haasteet, oppimiskokemukset sekä onnistumiset (Rantanen 2009, 116-118). Saadut tulokset osoittavat esimerkiksi selkeästi sen, että naisten mielestä ryhmän olisi pitänyt kokoontua useammin ja yksittäisen kerran olisi pitänyt kestää pidempää. Uhkana on kuitenkin se, että opinnäytetyöstä saatuja tuloksia ei hyödynnetä jatkossa ryhmätoiminnan toteuttamisessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli antaa uutta tietoa ja toisaalta luoda uusia toimintamalleja ja ratkaisuja työelämälle (Kotila & Mutanen 2004, 43-46). Saavutetut tulokset eivät kuitenkaan johda uusiin toimintamalleihin, mikäli työelämä ei käytä niitä hyväkseen toimintansa kehittämisessä.

8 Pohdinta

Pohdintaosiossa ensimmäisenä avataan kuinka opinnäytetyöprosessi eteni opinnäytetyön startista työn valmistumiseen. Prosessin kuvaamisen jälkeen on reflektoitu opinnäytetyöntekijän omaa ammatillista toimintaa ja osaamista opinnäytetyössä.

Viimeisessä kahdessa aluvussa on tarkasteltu eettisyyden ja luotettavuuden toteutumista opinnäytetyössä sekä esitetty kehitysideoita ja jatkotutkimus mahdollisuuksia tälle opinnäytetyölle.

8.1 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyöprosessi alkoi lokakuussa 2015, jolloin osallistui pakolliseen opinnäytetyön starttiin. Tarjolla olleet aiheet eivät vaikuttaneet mielestäni kiinnostavilta, joten päädyimme rikosseuraamusalan lehtorin kanssa yhdistämään harjoittelun ja opinnäytetyön. Suoritin syventävän harjoitteluni Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe - toiminnassa ja tarjouduin harjoitteluni ohella tekemään heille opinnäytetyöni. Tammikuussa 2016 valitsin opinnäytetyön aiheeni työelämän esittämistä ideoista. Tällöin työelämälle annettiin myös mahdollisuus vaikuttaa opinnäytetyön sisältöön. Opinnäytetyön suunnitelmavaihe oli helmikuussa 2016. Suunnitelmavaiheessa opinnäytetyön toteutusta ideoitiin yhdessä opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa.

Suunnitelmaseminaari pidettiin heti maaliskuun alussa. Suunnitelmavaiheessa opinnäytetyölle alun perin valittu aineiston keruumenetelmä vaihtui vielä suunnitelmaseminaarin pitämisen jälkeen. Aineiston keruumenetelmän vaihtumisen taustalla oli työelämän edustajan näkemys, että aineiston keruumenetelmäksi valitulla kyselylomakkeella ei ollut mahdollista saada naisvangeilta sellaista tietoa, joka olisi ollut hyödyksi työelämän kehittämisessä. Näin ollen aineisto päädyttiin keräämään ryhmähaastattelulla. Suunnitelmavaiheessa, seminaarin jälkeen rakennettiin teemahaastattelun runko ja valittiin kysymykset. Kysymyksiä hiottiin yhdessä ohjaavan opettajan ja työelämän kanssa niin, että niillä saataisiin parhaiten vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Ennen tutkimusluvan hakemista teemahaastattelun kysymykset hyväksyttiin työelämän edustajalla. Alkuperäisen aikataulun mukaan tutkimuslupa oli tarkoitus hakea välittömästi opinnäytetyösuunnitelman hyväksytyn esittämisen jälkeen Rikosseuraamuslaitoksen Keskushallinnolta ohjaavan opettajan lausunnon kera, mutta teemahaastattelurungon vielä hioutuessa päästiin tutkimuslupaa hakemaan suunniteltua myöhemmin. Tutkimuslupa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnolta saatiin noin viikkoa ennen ryhmän alkamista. Itse ryhmänkin toteutuminen varmistui vasta pari viikkoa ennen sen suunniteltua alkamisajankohtaa.

Ryhmä alkoi huhtikuussa 2016 ja aineiston keruu alkoi välittömästi huhtikuussa. Aineistoa kerättiin ensimmäisestä ryhmäkerrasta lähtien, ensimmäisellä ryhmäkerralla saatiin tietoa osallistujien taustatiedoista. Ensimmäinen ryhmähaastattelu päästiin suorittamaan toisella ryhmäkerralla. Aineiston keruu kesti neljä ryhmäkertaa, sillä suunnitelluista viidestä ryhmäkerrasta toteutui vain neljä hallinnollisista syistä. Ryhmä pidettiin kerran viikossa ja aineiston keruu kesti kokonaisuudessaan neljä viikkoa. Haastattelumateriaali kerättiin kolmen ryhmäkerran ajan. Aineiston analysointi aloitettiin ryhmän päättymisen jälkeen kesällä 2016. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen aineisto päädyttiin sisällön analyysin sijaista analysoida teemoittelulla. Analyysimenetelmän vaihtamiseen päädyttiin, jotta kerätystä aineistosta saatiin opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin parhaiten vastaukset.

Opinnäytetyön kirjoittaminen aloitettiin aineiston analyysin jälkeen syksyllä 2016. Kirjoitusvaiheessa poistettiin, muokattiin ja täydennettiin opinnäytetyön yhteiskunnallisia lähtökohtia ja teoreettista viitekehystä. Teoreettista viitekehystä täydennettiin aineistosta nousseiden teemojen pohjalta. Koska suunnitelmavaiheessa ja opinnäytetyösuunnitelmassa oli vähän tietoa itse ryhmän sisällöstä, vasta ryhmän toteutumisen jälkeen saatiin tarvittavaa lisätietoa sisällöstä ja menetelmistä. Näin ollen myös ryhmän toteutuminen muokkasi teoreettista viitekehystä. Koska yksi opinnäytetyön tavoitteista oli Ehjä perhe - toiminnan kehittäminen, tuotiin työhön mukaan myös työelämän kehittämisen näkökulma. Kirjoitusvaiheessa opinnäytetyöhön avattiin kuinka ryhmä, aineiston keruu sekä analysointi toteutuivat käytännössä.

Itsessään opinnäytetyö prosessi kesti normaalia pidempään, sillä minulla oli vielä syksyn 2016 loppupuolella suoritettavana viimeinen harjoittelu sekä yksi kurssi. Lisäksi oma tavoitteeni opinnäytetyölle oli paitsi hyvä arvosana, myös laadukas ja työelämän tarpeisiin vastaava opinnäytetyö, joten halusin saattaa prosessin rauhassa loppuun. Prosessin aikana tuli useita pidempiä taukoja kirjoittamisesta, sillä ajoittain minulla oli vaikeuksia opinnäytetyön tulosten ja johtopäätösten kirjoittamisessa. Pidinkin analyysivaihetta minulle henkilökohtaisesti haastavimpana osiona. Lopulta opinnäytetyö kuitenkin valmistui toukokuussa 2017.

8.2 Ammatillinen pohdinta

Olen pohtinut ammatillisessa reflektoinnissa paitsi omaa toimintaani opinnäytetyöntekijänä, myös niitä tutkimuksellisia valintoja ja ulkopuolisia tekijöitä, jotka vaikuttivat toimintaani opinnäytetyöntekijänä. Olen tarkastellut kokemattomuuttani haastattelijana, ryhmähaastattelun toimivuutta, teemahaastattelun kysymyksiä sekä toimintaympäristön asettamia rajoitteita.

Ryhmähaastatteluna toteutetun teemahaastattelun toimivuutta olisi ollut tarpeellista testata koehaastatteluilla ennen varsinaisia haastatteluja. Tällöin olisi ollut mahdollista varautua puheliasiin tai niukkasanaisiin haastateltaviin. Lisäksi olisi ollut mahdollista tarkastella haastatteluteemojen toimivuutta. (Hirsjärvi ym 2009, 211). Koehaastattelut olisivat antaneet mahdollisuuden testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua, joita koehaastatteluiden jälkeen olisi ollut vielä mahdollista muuttaa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 72). Kysymykset ja niiden muotoilu eivät olleet täysin onnistuneita, vaikka niitä viilattiin sekä työelämän edustajan että ohjaavan opettajan kanssa. Liian useaan kysymykseen oli mahdollista vastata kyllä tai ei - vastauksella eikä tarkentavista kysymyksistä huolimatta kaikkiin kysymyksiin saatu tutkimuskysymyksiin vastaavia vastauksia. On myös syytä tarkastella kriittisesti teemahaastattelun toteuttamista ryhmämuotoisena. Ryhmähaastattelussa vastaaminen jäi selkeästi tiettyjen henkilöiden vastuulle, joiden mielipiteisiin muut useimmiten yhtyivät. Koska ryhmän haastatteleminen kerralla saattoi lisäksi vaikuttaa siihen, että eriäviä mielipiteitä ei juurikaan esitetty.

Oma kokemattomuuteni haastattelijana vaikutti siihen, että en tarvittaessa uskaltanut tai osannut esittää naisille tarkentavia kysymyksiä. Tähän osaltaan liittyi se, että en ollut varma kuinka tarkentavia kysymyksiä minulla oli saamani tutkimusluvan puitteissa naisille esittää. Kokeneempi haastattelija olisi voinut tällaisesta erityisestä ryhmästä, naisvangeista, saada kattavampia vastauksia. Erityisesti tämä näyttäytyi tilanteissa, joissa naisia pyydettiin tarkentamaan omaa vastaustaan mutta he eivät osanneet vastata miksi ajattelivat näin. Kokenut haastattelija olisi voinut osata esittää naisille sellaisia tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla naiset olisivat itse osanneet tarkentaa mitä tarkoittivat vastauksillaan. Haastattelun haittoja onkin se, että haastattelijalta vaaditaan kokemusta ja taitoa, jotka minulta puuttuivat. Tutkimuskirjallisuudessa korostetaan myös sitä, että haastattelijan rooliin ja tehtäviin tulisi kouluttautua. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35).

Toimintaympäristön asettamat pakot vaikuttivat siihen, että aineiston keruumenetelmäksi päädyttiin valitsemaan ryhmähaastattelu. Yksilöhaastatteluiden sopiminen sekä toteuttaminen olisivat vieneet aikaa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35) ja toisaalta yksittäisen kerran kestosta johtuen naisia ei ollut aikaa jäädä yksilöhaastatteluun ilman, että se olisi vienyt aikaa teemojen käsittelyltä. Lisäksi ryhmähaastattelun käyttöä puolsi se, että työelämän toiveena oli palautteen kerääminen jokaisen ryhmäkerran jälkeen ja ryhmähaastattelulla se oli mahdollista toteuttaa. Kuten jo aiemmin todettiin, ryhmähaastatteluissa vastaaminen tuntui kuitenkin jäävän yksittäisten henkilöiden vastuulle, joiden mielipiteisiin muut useimmiten yhtyivät, eikä eriäviä mielipiteitä juuri esitetty. Mikäli ryhmähaastatteluiden lisäksi olisi ollut mahdollista toteuttaa yksilöhaastattelu, olisi mielestäni ollut perusteltua naiset myös yksitellen haastatella.

8.3 Eettisyys ja luotettavuus

Seuraavaksi olen pohtinut toteuttamani opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta. Opinnäytetyöntekijänä minun on vakuutettava tiedeyhteisö tekemistäni tutkimuksellisista valinnoista. Aineisto ja siihen perustuva argumentaationi on esitetty mahdollisimman avoimesti niin, että lukijat voivat vakuuttua opinnäytetyön pätevyydestä. (Toikko & Rantanen 2009, 123). Tulossosioon on sisällytetty naisvankien sitaatteja, jotta lukijan on mahdollista arvioida argumentaationi pätevyyttä ja sitaateista tekemiäni tulkintoja. Opinnäytetyöni luotettavuutta on tarkoitus kohentaa tekemäni tarkka selostus opinnäytetyön toteuttamisesta, mikä koskee kaikkia opinnäytetyön vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2009, 222-223). Opinnäytetyössä on tarkasti kuvattu, kuinka päädyin aiheen valintaan, miten olin osallisena ryhmän toteuttamisessa ja kuinka opinnäytetyö on toteutettu. Lisäksi olen opinnäytetyössä arvioinut kriittisesti omaa vaikutustani haastatteluihin ja sitä kautta tuloksiin.

Koska olin mukana ryhmän toiminnassa, kokivat osallistujat minut ehkä yhdeksi ohjaajaksi. Haastatteluissa tämä saattoi johtaa siihen, että naiset antoivat haastatteluissa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Naiset saattoivat antaa vastauksia, joita olettivat minun haluavan, mikä heikentää opinnäytetyön haastatteluiden luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35). Tämän perusteella on esimerkiksi syytä kyseenalaistaa ohjaajista saatu palaute. Mikäli naiset kokivat minut yhtenä ohjaajista, saattoivat he antaa ohjaajista sellaista palautetta, jota ajattelivat minun haluavan kuulla.

Kun opinnäytetyön luotettavuutta tarkastellaan kehittämisen näkökulmasta, tarkastellaan opinnäytetyöstä saadun tiedon käyttöarvoa. Saatujen tulosten kannalta käyttökelpoisuus tarkoittaa kehittämisestä saatujen tulosten hyödynnettävyyttä organisaation kannalta, mutta myös laajemmin. Voidaan myös pohtia, ovatko tästä opinnäytetyöstä saadut tulokset siirrettävissä toiseen työyhteisöön eli saatiinko sellaisia tuloksia, joista on hyötyä rikosseuramusalalla tehtävän työn kehittämisessä. (Toikko & Rantanen 2009, 125-126). Ehjä perhe - toiminnan kannalta tulokset ovat hyödynnettävissä jatkossa kun suunnitellaan vastaavanlaista ryhmätoimintaa. Toisaalta opinnäytetyöstä saatuja tuloksia ryhmän käytännön järjestämisestä kuten ajallisesta kestosta, voidaan käyttää apuna suunnitellessa toimintaa naisvangeille.

Opinnäytetyöni tarjoaa työelämälle sellaista tietoa, jota heidän ei olisi välttämättä ollut mahdollista tavoittaa omilla palautekanavillaan. Opinnäytetyön tuloksiin peilaten työelämällä on jatkossa mahdollisuus tarkastella uudesta näkökulmasta suunnittelemaansa ryhmätoimintaa ja kiinnittää huomiota tästä opinnäytetyöstä saatuihin kehitysideoihin suunnitellessaan vastaavanlaisia ryhmiä. Tämän lisäksi työelämän tilaama opinnäytetyö osoittaa, että Ehjä perhe - toiminta on kiinnostunut oman työnsä kehittämisestä.

Erityisen tärkeä näkökulma tämän opinnäytetyön eettisyyteen on, että naisvangeilta saatiin perehtynyt suostumus osallistumisesta opinnäytetyön, ja että heidän yksityisyydensuojastaan huolehdittiin tarkasti. Naisvangeille kerrottiin kaikki oleellinen tieto opinnäytetyöstä ja prosessista niin, että osallistujien voitiin todeta ymmärtäneen saamansa informaation. Tämän lisäksi osallistuminen opinnäytetyöhön oli vapaaehtoista. (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Opinnäytetyössä kerätyt taustatiedot, kuten vankien ikä, esitettiin niin, että naisvankeja ei ollut mahdollista tunnistaa vastauksistaan. Oli opinnäytetyöntekijän vastuulla arvioida, mitkä tiedot täytyi arkaluontoisuutensa takia raportoida niin, että tunnistamisriskiä ei syntynyt. (Kuula 2011, 204). Tunnistamisriskin takia taustatiedot oli luokiteltu kategorioiksi niin, että ne pystyttiin kuitenkin saattamaan lukijoiden tiedoksi tulososiossa (Kuula 2011, 218). Tulokset on siis esitetty niin, että esimerkiksi jokaisen vangin ikä ja lapsien määrä on ilmoitettu, mutta yksittäisestä naisvangista ei voi luoda tarkkaa profiilia.

8.4 Kehitysideat ja jatkotutkimus

Aiemman tutkimustiedon ja tästä opinnäytetyöstä saatujen tuloksien valossa pidän perusteltuna vastaavanlaisen ryhmätoiminnan järjestämistä naisvangeilla jatkossa. Koska naisvangeille suunnattua toimintaa on vähän, on tulevaisuudessa tärkeää tarjota naisvankien erityistarpeet huomioonottavaa ryhmätoimintaa. Naisvangeille järjestettävää toimintaa tulisi järjestää enenevässä määrin ja järjestettävän toiminnan tulee olla naisille räätälöityä. Tällöin työskentelyn perustana ei ole miehille kehitetyt ohjelmat ja ryhmät vaan toiminta, joka ottaa huomioon naisvankien erityistarpeet.

Keväällä 2016 pidetty ryhmä oli suunnattu Hämeenlinnan vankilan naisvangeille. Jatkotutkimuksena oli mielenkiintoista selvittää, miten naisten erityistarpeisiin pystyttiin vastamaan vankeusaikana ja minkälaiseen jatkokuntoutukseen naiset on ohjattu vankeustuomionsa jälkeen. Pidän vastaavanlaisen ryhmän järjestämistä naisille koevapaudessa, ehdonalaisessa ja siviilissä tuloksien valossa perusteltuna. Lisäksi jatkotutkimus voisi kohdistua vaikuttavuuden tutkimiseen, eli oliko ryhmään osallistumisella vaikutusta naisten vanhemmuuteen, parisuhteeseen, ajatteluun ja uusimisriskiin. Tutkimalla uusimisriskissä tapahtuvaa mahdollista muutosta voitaisiin perustella vastaavanlaisten ryhmien käyttöä nais erityisessä toiminnassa jatkosakin. Haastatteleamalla naisia uudestaan voitaisiin lisäksi selvittää naisten henkilökohtaisia kokemuksia siitä, että kokivatko he ryhmästä olleen hyötyä kuntoutumisessaan.

Koska haastateltujen naisvankien määrä oli pieni ja nauhoitettua haastatteluaineistoa vähän, olisi vastaavanlaisen ryhmän yhteydessä hyvä tutkia naisvankien kokemuksia yksilohaastatteluilla. Jatkotutkimuksessa olisi hyvä selvittää tarkemmin naisten ajatuksia ja ajattelua aiheista ennen ryhmää, ja selvittää näissä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia ryhmän aikana ja jälkeen. Ryhmässä käytettiin hyödyksi toiminnallisia menetelmiä, kuten askartelua, eikä opinnäytetyön haastatteluissa selvitetty naisten kokemuksia toiminnallisista menetelmistä. Vastaavanlaisen ryhmän sisällön kehittämisen kannalta olisi syytä selvittää, miten naiset kokivat käytetyt toiminnalliset menetelmät, herättivätkö ne ajatuksia ja kokivatko naiset ne hyödyllisinä aiheiden käsittelyn kannalta. Kuten tulososiossa on kerrottu, osa naisista tunsivat toisensa ennakkoon. Saatujen tuloksien kannalta olisi ollut mielenkiintoista tietää, miten osa naisista tunsivat toisensa ennakkoon ja oliko sillä vaikutusta ryhmän toimintaan ja keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Opinnäytetyö ja siitä saadut tulokset ovat Ehjä perhe - toiminnalle hyödyllisiä suunnitellessa mahdollisia tulevia ryhmiä. Naisvangeilta saadusta palautteesta nousi selkeästi useammalla haastattelukerralla esille se, että yksittäinen ryhmäkerta oli ajallisesti liian lyhyt ja myös ryhmäkertoja oli naisten mielestä liian vähän. Naiset olisivat myös toivoneet aiheista keskusteltavan useamman ryhmäkerran ajan. Ehjä perhe - toiminta voi jatkossa hyödyntää opinnäytetyössä saatuja tuloksia suunnitellessaan ryhmiä naisvangeille niin, että ottavat suunnittelu-

vaiheessa huomioon ryhmäkertojen määrän sekä yksittäisen kerran keston. Useammat ryhmäkerrat myös mahdollistavat sen, että yksittäisestä aiheesta voidaan puhua useamman kerran ajan.

Naiset ottivat haastatteluissa kantaa myös ryhmän sisältöön ja tätä voidaan käyttää avuksi suunniteltaessa tulevien ryhmien sisältöä. Ohjaajat voivat harkita naiseutta käsittelevän pelin kehittämistä niin sanotusti aikuisempaan suuntaan tai harkita pelin korvaamista toisella toiminnallisella menetelmällä. Pelin käyttöä toiminnallisena menetelmänä tulee harkita myös kohderyhmä huomioon ottaen, sillä tulevien ryhmien naiset voivat olla lähtökohdiltaan eri tilanteessa ja voivat kokea tarpeelliseksi esimerkiksi sukupuolitaudeista keskustelemisen. Sisällön suunnittelussa korostuu kohderyhmän tunteminen ja mahdollisuuksien mukaan kohderyhmään tutustuminen etukäteen voi auttaa hiomaan sisältöä vastaamaan paremmin kohderyhmän tarpeisiin. Emilia -DVD, jossa vanhemman vankeustuomiota käsitellään lapsen silmin, sai naisvangeilta hyvän vastaanoton. Näin ollen DVD-elokuvan käyttö on jatkossakin perusteltua kohderyhmältä saadun palautteen perusteella.

Lähteet

Painetut lähteet

Borg, P., Högnabba S., Kilponen, M., Kopisto, K., Korteniemi, P., Paananen, I. & Penttilä, N. 2008. Yliopistopaino.

Enroos, R. 2008. Vankila lapsuudessa - lapset vankilassa. Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2008. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Joukamaa, M. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustuloreportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Vammalan kirjapaino.

Karsikas, V. 2015. Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis -Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 3/2005. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Kotila, H. & Mutanen, A. (toim). 2004. Tutkiva ja kehittävä ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kotila, H., Mutanen, A. & Kakkonen, M-L. (toim). 2008. Opetuksen ja tutkimuksen kiasma. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: Bookwell.

Lavikkala, R. & Linderborg, H. 2011. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Lindroos, J-K. & Lohivesi, K. 2010. Onnistu strategiassa. 3., uudistettu painos. WSOYpro.

Lindström, J. & Kumlander, K. (toim). 2014. Järjestöjen monet roolit kriminaalituossa.

Naiset näkyviksi. 2008. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 3/2008. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Ojuri, A. (toim). 2012. Vertaisryhmä - Väkivaltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen. Ensi- ja turvakotienliitto.

Pollock, J.M. 1998. Counseling Women in Prison. SAGE Publications.

Rantanen, T. (toim). 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen: näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Helsinki: Edita Prima.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. WSOYpro OY.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Tourola, J. & Perälä, J. 2004. Kohti kognitiivista yhteisöhoitoa? Helsingin vankilan päihdetöntön osaston arviointi- ja kehittämistutkimus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Virokangas, E. & Väyrynen, S. (toim). 2013. Varjoja naiseudessa. EU.

Virtanen, P. 2007. Arviointi: arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Verkkojulkaisut

Correctional Service Canada. 2013. Publications. Viitattu 30.10.2016. <http://www.csc-scc.gc.ca/publications/fsw/mhealth/4-eng.shtml>

Government of Canada. A. Publications. Viitattu 30.10.2016. <http://www.csc-scc.gc.ca/publications/005007-3014-eng.shtml>

Government of Canada. B. Research. Viitattu 30.10.2016. <http://www.csc-scc.gc.ca/research/005008-0222b-eng.shtml>

Jokinen, A. & Ollus, N. 2012. Suurin osa naisvangeista kokenut lähisuhdeväkivaltaa. Haaste 4/2012. Viitattu 12.02.2016. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42012/suurinosanaisvangeistakokenutlahisuhdevakivaltaa.html>

Jyväskylän yliopisto. 2009. Koppa. Avoimet. Menetelmäpolkuja humanisteille. Menetelmäpolku. Ongelmanasettelu. Kokemuksen kuvaaminen. Viitattu 26.02.2016. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/ongelmanasettelu/kokemuksen-kuvaaminen>

Kankkonen, M. & Suutarla, A. Vanhemman työkirja. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 20.02.2016. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/fcdb8c919cdfa6dbf6fa8afbb4b7e505/1456691902/application/pdf/11231118/JKK_VanhemmanTK.pdf

Koponen, H. & Lehtola, M. 2013. "Me ei olla pelkkiä vankeja vaan myös hyviä isiä". Vanhemmuusteemaisen isäryhmän arviointi Riihimäen vankilassa. Viitattu 26.02.2016. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54421/Koponen_Heidi_Lehtola_Mari-Anne.pdf?sequence=1

Kriminaalihuollon tukisäätiö. A. Hankkeet. Päättyneet hankkeet. Viitattu 06.02.2016. http://www.krit.fi/fin/hankkeet/paattyneet_hankkeet/

Kriminaalihuollon tukisäätiö. B. Palvelut. Ehjä perhe - toiminta. Viitattu 06.02.2016. http://www.krit.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_-toiminta/

Kriminaalihuollon tukisäätiö. C. Säätiö. Viitattu 15.02.2016. <http://krit.fi/fin/saatio/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. D. Säätiö. Organisaatio. Viitattu 15.02.2016. <http://www.krit.fi/fin/saatio/organisaatio/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. E. Säätiö. Toiminta. Viitattu 15.02.2016. <http://www.krit.fi/fin/saatio/toiminta/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. F. Säätiö. Ajankohtaista. Viitattu 25.03.2017. <http://www.krit.fi/fin/saatio/ajankohtaista/?Hameenlinnan-seminaarissa-luotiin-katsaus-naisvankien-tilanteeseen&nid=172>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. G. Säätiö. Säätiön arvot. Viitattu 25.03.2017. http://krit.fi/fin/saatio/saation_arvot/

Lapsi- ja perhetyön linjaukset. 2013. Ajankohtaista. Julkaisut. Muita julkaisuja. Viitattu 18.02.2016. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi-ja_perhetyon_periaatteet_.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Tietokulma. Vanhemmuus ja kasvatus. Vanhemmaksi kasvu. Minä: yksilö ja vanhempi. Viitattu 14.02.2016. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmaksi_kasvu/mina_yksilo_ja_vanhempi/

Rikosseuraamuslaitos. A. Tilastot. Vangit. Viitattu 14.02.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vangit.html>

Rikosseuraamuslaitos. B. Täytäntöönpano. Toiminnot. Viitattu 25.03.2017 <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>

Rikosseuraamuslaitos. C. Täytäänpano. Toiminnot. Kuntouttava toiminta - Ohjelmatyö. Viitattu 25.03.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>

Rikosseuraamuslaitos. D. Täytäntöönpano. Toiminnot. Muu sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 25.03.2017. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/muusosiaalinenkuntoutus.html>

Rikosseuraamuslaitos. E. Toimipaikat. Vankilat. Hämeenlinnan vankila. Viitattu 15.02.2016. <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/hameenlinnanvankila.html>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Sisällönanalyysi. KvaliMOTV. Viitattu 26.02.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi. Projektivetäjän käsikirja. Viitattu 25.03.2017. http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/liitetiedostot/ideasta_projektiksi.pdf

Vankeuslaki. Annettu Helsingissä 23 päivänä syyskuuta 2005. Oikeusministeriö. 767/2005. Voimaantulo: 1.10.2006. Viitattu 18.2.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vikto ry. A. Vikto ry. Viitattu 19.09.2016. <http://vikto.fi/>

Vikto ry. B. Toimintamuodot. Viitattu 15.02.2016. <http://vikto.fi/toimintamuodot/>

Withers. 2003. A strategic approach and policy document to address the needs of families of offenders: Safety - Respect and Dignity - for all. Viitattu 25.03.2017. <http://www.cfcn-rcafd.org/text/EngConsultation.PDF>

Kuviot

Kuvio 1: SWOT - analyysin nelikenttä

Kuvio 2: Nelikenttänalyysi ryhmätoiminnasta

Liitteet

Liite 1: Taustatietolomake

1. Minkä ikäinen olet?
2. Monta lasta tai huollettavaa sinulla on?
3. Minkä ikäisiä lapsesi tai huollettavasi ovat?
4. Monesko tuomiosi tämä on?
5. Kuinka pitkä tuomiosi on?
6. Oletko
 - a. Parisuhteessa/avoliitossa/avioliitossa lapsen/lasten isän kanssa
 - b. Yksinhuoltaja
 - c. Uusioperheessä
 - d. Parisuhteessa/avoliitossa/avioliitossa/rekisteröidyssä parisuhteessa
7. Missä lapsi/lapsesi asuvat?
 - a. Isän kanssa
 - b. Sukulaisten luona
 - c. Kanssani vankilan äiti-lapsi-osastolla
 - d. Sijaisperheessä
 - e. Lastensuojelulaitoksessa
 - f. Itsenäisesti/Tuetusti omassa asunnossa
 - g. Muualla
8. Tapaatko lastasi/lapsiasi valvotusti?
 - a. Kyllä
 - b. En
9. Tapaatko lastasi/lapsiasi ilman valvontaa?
 - a. Kyllä
 - b. En
10. Kuinka usein tapaat lapsiasi?

Liite 2: Teemahaastattelu

Teemahaastattelu

Kokemukset ryhmästä

1. Kertokaa omin sanoin ryhmästä.
2. Millaista oli puhua toisten kuullen omista asioista?
3. Miten avoimesti ryhmässä mielestänne keskusteltiin?
4. Millä tavoin ryhmä oli hyödyllinen? Miksi ei ollut hyödyllinen?
5. Miten ryhmän ohjaajat tukivat työskentelyänne ryhmässä?

Kokemukset ryhmän sisällöstä

6. Koskettiko aihe omaa elämäntilannettanne?
7. Miltä tuntui puhua tästä aiheesta?
8. Mitkä keskustelut koitte hyödyllisiksi? Mitkä keskustelut eivät mielestänne olleet aihepiirin kannalta hyödyllisiä?

Ajatusten ja asenteiden muutos

9. Millaisia ajatuksia teillä oli aiheesta ryhmään tullessa?
10. Minkälaisia ajatuksia aiheen käsittely teissä herätti?
11. Ovatko ajatuksenne ryhmän jälkeen muuttuneet? Millä tavoin?

Kehitysideat

12. Miten muuttaisitte ryhmän toimintaa tai sisältöä?
13. Mitä lisäisitte, mitä poistaisitte?

Liite 3: Suostumuslomake

Haastattelun suostumuslomake

Niina Jääskeläinen tekee opinnäytetyötään ammattikorkeakoulu Laurean Rikosseuraamusalan sosionomin koulutusohjelmassa. Opinnäytetyö tehdään yhdessä Kriminaalihuollon tukisäätiön Ehjä perhe - lapsi- ja perhetyön kanssa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, luottamuksellista ja haastateltavien henkilöllisyys pidetään salassa. Haastateltavien taustatietoja kysytään taustatietolomakkeella ja haastattelut nauhoitetaan. Taustatietolomake ja haastattelumateriaali tuhoetaan opinnäytetyön valmistuessa. Valmistaa opinnäytetyöstä ei tulla tunnistamaan haastateltavien henkilöllisyyttä. Tutkimusmateriaalia käsittelee ainoastaan opinnäytetyöntekijä.

Haastatteluun suostuminen

Minä _____ annan suostumukseni ja osallistun Niina Jääskeläisen opinnäytetyöhön 2016.

Allekirjoitus

Aika ja paikka

Liite 4: Tutkimuslupa

	Päätös		
RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS			
	8.4.2016 20/332/2016		
<p>Opiskelija Niina Jääskeläinen Laurea-ammattikorkeakoulu Rikosseuraamusala</p> <p>Hakemuksenne 30.3.2016</p>			
Tutkimuslupahakemus	<p>Olet hakenut Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä varten. Tutkielman ohjaavana opettajana toimii [REDACTED] Työelämän yhdyshenkilönä toimii [REDACTED] Kriminaalihuollon tukisäätiöstä.</p>		
Tutkimuksen aihe ja tavoite	Vanhemmuusteemaisen äitiryhmän arviointi naisvankien näkökulmasta		
Tutkimuksen toteutus	Noin 3-10 naisvängin ryhmähaastattelut [REDACTED] vankilassa.		
Lupahakemus	Haette lupaa vankien haastatteluihin		
Päätös	<p>Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Haastattelut tulee tehdä vankilan johtajan tai apulaisjohtajan suostumuksella.</p> <p>Haastateltavien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen ja haastatteluihin. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.</p> <p>Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, [REDACTED] vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Opinnäytteestä tulee myös lähettää sähköpostitse tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön [REDACTED] Ri-</p>		
Osoite Lintulahdenkuja 4 00530 HELSINKI	Puhelin 029 56 88500	Telekopio 029 56 88446	Sähköpostiosoite kirjaamo.rise@om.fi

2(3)

rikosseuraamuslaitos pidättää oikeuden julkaista opinnäytteen intranet- ja tiivistelmän internet-sivuillaan.

Tähän päätökseen voi hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeudesta. Valitusosoitus liitteenä.

ylitarkastaja, kehitysjohtajan sijainen

erikoistutkija

Tiedoksi

rikosseuraamusalueen johtaja
vankilan johtaja

Liite 5: Esimerkki teemoittelusta

Miten naisvangit kokivat teemaryhmät	Naisvankien kehitysideoita
<p>Naiseutta käsitellyt peli</p> <p><i>"Se oli teinipeli."</i> <i>"Ne oli aika sellaisia lapsellisia tai niin."</i></p>	<p>Ryhmäkertojen määrä</p> <p><i>"Kertoja liian vähän (...)"</i> <i>"(...) useampia käyntikertoja olisi saanut olla."</i></p>
<p>Vankilaympäristöstä irrottautuminen ja uudet kokemukset</p> <p><i>"Pääsee pois vankilasta."</i> <i>"Edelleenkin se vaihtelu... kun tänne on kiva tulla."</i> <i>"Saa kokee vähän uutta."</i></p>	<p>Yksittäisen kerran ajallinen pituus</p> <p><i>"Aikaa lisää."</i> <i>"Pidempiä aikoja edelleen."</i> <i>"Joo aikaa pidemmäksi (...)"</i></p>
<p>Luottamus ja avoimuus</p> <p><i>"Vasta ehkä nyt alkaa tutustuu ja avautuu paremmin."</i> <i>"(...) sillai niiku tuntee vähän paremmin niin uskaltaa kertoa omista asioista."</i></p>	<p>Teemojen käsittelyyn varattu aika</p> <p><i>"Yhtä asiaa kahtena kertana."</i> <i>"Just niiku että niiku tota mitä nyt ollaan käsitelty ettei se jäisi siihen yhteen kertaan vaan sitä puhuttaisi jatkossa niiku (...)"</i></p>